

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstoogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

DE RECHTSTOESTAND VAN DE GEMEENTE NA DE WET OP DE AGGLOMERATIES EN FEDERATIES VAN GEMEENTEN (*)

door Omer COENEN, doctor juris

Adviseur bij het Kabinet van de Minister van Communautaire Betrekkingen,
docent aan het Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen (Antwerpen).

De wet op de agglomeraties en federaties schept de mogelijkheid om te komen tot een werkelijk herstel van de gemeentelijke autonomie.

Deze stelling klinkt wellicht als een paradoxs. Immers de agglomeratie en federatie wordt veelal gezien als een concurrente van de gemeente, als een instelling die de gemeentelijke autonomie verder uitholt.

Tijdens de parlementaire werkzaamheden die aan de wet van 26 juli 1971 voorafgingen is dit duidelijk gebleken : de weerstand van de communalisten, binnen en buiten het Parlement, hield tot op de laatste dag de onzekerheid levendig over het lot dat het ontwerp van wet op de agglomeraties en federaties zou beschoren zijn. (1)

1. Voorgeschiedenis.

Een mislukking van dit wetsontwerp zou voorwaar geen primeur geweest zijn. Reeds sedert meer dan een eeuw worden allerlei initiatieven genomen en projecten uitgewerkt om, naast of boven de gemeente, een nieuwe lokale bestuursstructuur uit te bouwen. Hierbij werd gezocht naar de meest diverse oplossingen.

Aanvankelijk werd uitsluitend een herstructurering van het grootstedelijk gebied Brussel beoogd. Reeds in 1853 onderzocht de Kamercommissie voor Binnenlandse Zaken een ontwerp tot uitbreiding van Brussel (2); het werd evenwel door de Kamer verworpen. Door Van Meenen werd in 1873 voorgesteld een provincie Brussel op te richten (3), een formule die zelfs nog in 1969 belangstelling genoot (4). Deze oplossing biedt wel het voordeel dat zij een drastische maatregel als fusie of annexatie voorkomt, maar zij waarborgt geenszins de samenwerking onder de samenstellende gemeenten.

Sedert de eerste wereldoorlog wordt vooral gezocht naar

formules die de samenwerking van gemeenten in de grootstedelijke gebieden bevorderen. Tijdens de parlementaire debatten die zouden leiden tot de herziening van de Grondwet in 1921-1922 en tot de wet op de verenigingen van gemeenten van 1 maart 1922, werden door burgemeester X. De Bue (5) van Ukkel en burgemeester A. Max (6) wetsvoorstellen ingediend met het doel aan het metropolitaan district Brussel de bevoegdheid toe te kennen om « het intergemeentelijk belang te regelen. »

Baron Holvoet, die tot koninklijk commissaris voor de grote agglomeraties was aangesteld, publiceerde in 1937 een merkwaardig verslag (7). Noch de fusie van gemeenten, noch de oprichting van grootstedelijke provincies kon zijn goedkeuring wegdragen. Hij ontwierp een tekst van kaderwet tot oprichting van metropolitane districten met intercommunale raden.

Nadat de zeven « grootsteden », opgericht bij besluiten van de secretaris-generaal van Binnenlandse Zaken, na het einde van de bezetting ongedaan waren gemaakt, kwam de idee van agglomeratievorming gedurende een aantal jaren minder aan bod. In 1958 hernam de Commissie Gruslin, opgericht in de schoot van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten, de ideeën van het verslag Holvoet, met dit verschil dat zij eerder aan de wetgever dan aan de Koning de zorg overliet de inrichting en de bevoegdheid van de agglomeratie te bepalen (8).

De laatste jaren volgden de initiatieven elkaar op in versneld ritme.

De « Ronde Tafelconferentie » (9) stelde nog in voorzichtige bewoordingen dat het probleem der grote agglomeraties afzonderlijk moest worden onderzocht. De burgemeesters van de Brusselse agglomeratie werkten een ontwerp uit in 1967 (10). De heer A. Demuyter (11) en de heer H. Simonet (12) legden wetsvoorstellen neer betreffende de Brusselse agglomeratie. Te Luik kwam in maart 1969 een driepartijenakkoord tot stand betreffende de

politieke en administratieve organisatie van de Luikse agglomeratie. Te Brussel en te Charleroi werden, met instemming van de hoge overheid, voorlopige agglomeratieraden geïnstalleerd.

Al deze voorstellen en initiatieven hadden echter alleen betrekking op de grote agglomeraties.

Sedert enkele jaren heeft de idee ingang gevonden om de hervorming ook buiten de grootstedelijke gebieden door te voeren.

Nadat de pre-constituante in 1965 ⁽¹³⁾ reeds had gesproken van federaties van gemeenten, werd door de heren Gilson en Spinoy op 8 november 1966 ⁽¹⁴⁾ een wetsvoorstel ingediend dat beoogde alle gemeenten, ook deze buiten de grootstedelijke agglomeraties gelegen, te brengen tot verplichte samenwerking in federaties van gemeenten. Dit document werd door een studiec commissie van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten herwerkt tot een wetsvoorstel betreffende de districten. Het werd op 29 april 1969 bij de Kamer ingediend door de heren Piron, Posson en Mottard ⁽¹⁵⁾: een functioneel gedecentraliseerde instelling zou, zonder een nieuwe bestuurslaag te vormen, gemeenten verplicht groeperen en zekere bevoegdheden van hen overnemen.

Ten overstaan van deze groeiende belangstelling, wekte het dan ook geen verwondering dat het kabinet Eyskens-Merlot in de regeringsverklaring van 26 juni 1968, de oprichting van agglomeraties en federaties van gemeenten in het vooruitzicht stelde. De « werkgroep van de 28 », samengesteld uit vertegenwoordigers van alle politieke partijen en bijeengeroepen door de regering in de maand september 1969, was zijnerzijds unaniem van oordeel dat de Grondwet de oprichting van agglomeraties en federaties met eigen fiscale bevoegdheid moest mogelijk maken ⁽¹⁶⁾.

Geen enkel van de voorstellen ingediend tussen 1853 tot 1970 heeft enige kans gemaakt wet te worden. Daartoe was het verzet van de communalisten in het Parlement te intens. Baron Holvoet ⁽¹⁷⁾ was zich hiervan zelf zo goed bewust dat hij zijn voorstel aanvulde met een ontwerp dat het cumulatieve verbod zou instellen tussen het parlementair mandaat en een gemeentelijk mandaat. Hij was er inderdaad van overtuigd dat elke fundamentele hervorming van de gemeentelijke instelling onmogelijk zou blijven zolang in het Parlement een belangrijke groep burgemeesters en schepenen zouden zetelen.

Nochtans is in 1971, na ongeveer 118 jaren legislatieve pogingen, een wet tot instelling van agglomeraties en federaties gestemd en werden op 21 november 1971 de eerste raden verkozen ⁽¹⁸⁾.

De strubbelingen die aan het goed stemmen van deze wet zijn voorafgegaan liggen nog vers in het geheugen. Zo is de grondwetsherziening in juni 1970 vastgelopen op artikel 108bis: namelijk op een regeringsamendement dat beoogde in de Grondwet in te schrijven dat alle gemeenten van het land deel moeten uitmaken van een federatie of van een agglomeratie ⁽¹⁹⁾. Toen de grondwetsherziening was beëindigd is een eerste ontwerp van wet op de agglomeraties en federaties ⁽²⁰⁾ na maandenlange discussies in de Bijzondere Kamercommissies gestrand in maart 1971 op het hardnekkig verzet van de tegenstanders van de hervorming.

Wanneer thans toch een wet op de agglomeraties en federaties is gestemd is dit, naar sommigen beweren, in niet onbelangrijke mate te danken aan het feit dat enkele bepalingen die tot het zogenaamde *communaux* pakket behoorden, mede in het wetsontwerp waren opgenomen.

En toch was het verzet van de tegenstanders van de

hervorming niet gerechtvaardigd. Wanneer men de wet op de agglomeraties en federaties leest, los van elk vooroordeel en bevrijd van politieke passies, moet worden erkend dat door het oprichten van de nieuwe instelling de basis werd gelegd om te komen tot het herstel van de gemeentelijke autonomie.

II. Herstructurering van het lokaal bestuursniveau.

De wet op de agglomeraties en federaties richt immers niet alleen een nieuwe instelling op; zij herstructureert op fundamentele wijze het lokaal bestuursniveau.

Ik verklaar mij nader.

De wet gaat over tot een verdeling van de aangelegenheden van lokaal bestuur tussen de gemeenten en de nieuwe instelling.

Het is een feit dat de gemeenten thans gebukt gaan onder heel wat taken die zij, wegens hun beperkte omvang en middelen, niet doeltreffend kunnen vervullen. Vele gemeentelijke opdrachten hebben een supra-gemeentelijke dimensie en moeten desalniettemin uitgevoerd worden door één gemeente. Ook, of zelfs vooral de grote gemeenten lijden onder deze toestand. De keuze waarvoor de gemeentebestuurders aldus geplaatst worden is: ofwel niet-verantwoorde lasten opnemen en de financiële situatie van de gemeente ontredde, ofwel wegwijnen in immobilisme. De financiële ontredde van de meerderheid der gemeenten verhoogt hun afhankelijkheid van bevoelaging door de hogere overheden; hierdoor worden zij aan een *subsidiëringsvoogdij* onderworpen, die ongetwijfeld de belangrijkste beperking inhoudt van de door de Grondwet gewilde gemeentelijke zelfstandigheid ⁽²¹⁾.

Door het verdelen van de gemeentelijke opdrachten over de gemeenten en de nieuwe grotere gemeentelijke instelling komt men tot een rationalisatie die tot een financieel meer gezonde toestand van het lokaal bestuur moet leiden.

De wet op de agglomeraties en de federaties laat ook ruimte voor een herstructurering van de gemeenten van binnenuit: de wetgever heeft immers duidelijk de binding gemaakt tussen de oprichting van de nieuwe instelling en een doorgedreven fusie-politiek.

Niet alleen werd het ontwerp op de agglomeraties en federaties en het nieuwe ontwerp op de fusies van gemeenten parallel in het Parlement behandeld ⁽²²⁾, maar zelfs werd in de wet die de nieuwe instelling organiseert uitdrukkelijk verwezen naar de fusie. Zo zal de gemeenteraad bij de consultatie over de mogelijke oprichting van een federatie zich tevens moeten uitspreken over « een samenvoeging van de gemeente met één of meer nabijgelegen gemeenten » (art. 2, § 3). Ook bepaalt de wet dat de Koning tussen 1 januari en 31 december 1975 verplichtend alle gemeenten « die zelfs na samenvoeging geen voldoende entiteit vormen » in een federatie zal onderbrengen (art. 2, § 4).

Het is trouwens opvallend dat, waar de wetgever de oprichting van agglomeraties en federaties beëindigd ziet vóór 1 januari 1976, hij bijzondere beschikkingen heeft ingesteld voor de samenvoeging van gemeenten die eerst op 31 december 1982 aflopen, te weten 6 jaren nadat de laatste federatie is opgericht.

Uit dit alles blijkt dat voor een gemeente de oprichting van een agglomeratie of van een federatie geen alternatief is voor een fusie. Zelfs na de oprichting van een agglomeratie of een federatie zullen binnen haar grenzen fusies worden doorgevoerd ⁽²³⁾.

Door aldus de wet te ontleden komen we tot het besluit dat de agglomeratie en federatie geen concurrente is van de gemeente, dat zij geen instelling is die dreigt de gemeentelijke autonomie verder uit te hollen, maar dat door het oprichten van deze instelling alle voorwaarden aan-

wezig zijn om tot een rationele herstructurering van het lokaal bestuur te komen. Door een verder intense fusiepolitiek en door de ontlasting van de gemeente van de opdrachten van lokaal bestuur die haar krachten te boven gaan, moet de gemeente noodzakelijkerwijze aan bestuurskracht winnen en haar specifieke opdrachten kunnen vervullen in hervonden zelfstandigheid, d.w.z. in grotere onafhankelijkheid ten overstaan van de hogere overheden.

III. De rol van de gemeente bij de oprichting en de werking van de agglomeratie en federatie. Algemene opsomming.

Nadat in enkele algemene inleidende bedenkingen de plaats van de gemeente gesitueerd werd naast deze van de agglomeratie en de federatie, kan meer concreet worden onderzocht welke rol aan de gemeente of aan haar organen is toegewezen bij de oprichting en de werking van de nieuwe instelling.

De ontleding van de wet van 26 juli 1971 vanuit deze gezichtshoek leidt tot de vaststelling dat in de nieuwe wet een vergaande relatie tussen de gemeente, en de agglomeratie en federatie werd ingebouwd.

— De gemeente komt tussen bij de *afbakening* van het grondgebied van de federatie en de agglomeratie: haar advies wordt gevraagd zowel bij de oprichting als bij elke grenswijziging van de agglomeratie en federatie (artikel 1, 2 en 3).

— De omschrijving van het *bevoegdheidspakket* van de agglomeratie en federatie raakt de gemeenten op een directe wijze: de ambtshalve of vrijwillig aan de nieuwe instelling overgedragen bevoegdheden behoren niet langer meer tot het « gemeentelijk belang » (artikel 4).

— De *verkiezingen* voor de agglomeratie- en federatieraad worden ingericht op dezelfde dag als de gemeenteraadsverkiezingen (artikel 11) en verlenen aan de verkozenen een mandaat van eenzelfde termijn van 6 jaar (artikel 7).

De gemeenteraadskiezers zijn kiezer voor de agglomeratie en federatie (artikel 9, 10), zodat de gemeentelijke kiezerslijsten een dubbele functie krijgen toegewezen (artikel 12).

De politieke groeperingen kunnen eenzelfde nummer bekomen voor de gemeenteraadsverkiezingen als voor de federatieraadsverkiezingen (artikel 30).

De gemeente draagt de helft van de presentiegelden die aan de leden van de stembureau's worden uitgekeerd (artikel 34).

Het college van burgemeester en schepenen staat in voor het uitreiken van de oproepingsbrieven, voor de indeling van de kiezers in stemafdelingen en voor het ter beschikking stellen van de stemkisten met de nodige uitrusting (artikel 12 en 14).

— *Onverenigbaarheden*: Een burgemeester of een schepen van een gemeente die tot een agglomeratie of een federatie behoort, kan vanaf de tweede verkiezing, geen lid zijn van het agglomeratie- of federatiecollege. Intussen zal de cumulatie van de wedden toegekend door de gemeente en door de agglomeratie of federatie alsmede van de bijkomende bezoldigingen, bij koninklijk besluit worden beperkt (artikel 41, § 1).

Een personeelslid van een gemeente mag niet zetelen in de raad van de agglomeratie of federatie waartoe zijn gemeente behoort (artikel 8, § 3, 8°).

— Voor het *gemeentelijk personeel* werden een reeks maatregelen ingeschreven betreffende hun overgang naar de administratie van de agglomeratie en federatie (artikel 46, §§ 2 en 3, artikel 47, § 1, artikel 81, § 2).

— Het *belastingsveld* dat door de agglomeratie en federatie bestreken wordt is in grote mate gelijk aan dit van de gemeenten (artikel 48, § 1).

De Koning kan gemeentelijke verordeningen betreffende verhaalbelastingen opheffen, rekening houdend met de verlichting van de door die gemeente gedragen lasten, na de oprichting van een agglomeratie of een federatie (artikel 49).

Een agglomeratie of een federatie en de verenigde commissies voor de cultuur van de Brusselse agglomeratie kunnen de gemeenten van hun grondgebied vragen bij te dragen in hun uitgaven (artikel 52 en artikel 82, § 2).

— De gemeenten die tot een agglomeratie of federatie behoren worden aan hetzelfde *administratief toezicht* onderworpen als de agglomeratie en federatie zelf. Dit betekent dat het toezicht wordt uitgeoefend op een enig voorgedijniveau: voor de gemeenten van de agglomeratie door de Koning, voor de gemeenten van de federatie door de bestendige deputatie. Tegen de voorgedijhandelingen van de toezichthoudende overheid staat geen hoger administratief beroep open (artikel 59).

— De *burgemeester* van de gemeente waarvan het grondgebied zich binnen de grenzen van de agglomeratie of federatie bevindt is belast met de uitvoering van de politieverordeningen van de agglomeratie en van de federatie (artikel 58).

Hij zal tevens de aanvragen, reclamaties en verzoekschriften die onder de bevoegdheid van de agglomeratie of federatie vallen in ontvangst nemen en zonder verwijl overmaken. Alle bescheiden die door de diensten van de agglomeratie of federatie zijn opgesteld worden eveneens door de burgemeester, aan de betrokkenen bezorgd (artikel 94).

Aldus wordt het direct contact tussen de burgers en de diensten van de agglomeratie of de federatie overbodig. Alhoewel sommige aangelegenheden van lokaal bestuursniveau op een groter territoriaal echelon worden overgeplaatst zal de burger zich voor alle administratieve aangelegenheden niet verder moeten verplaatsen dan tot zijn gemeentehuis.

Dit zijn, summier aangeduid, de contactpunten die de wet van 26 juli 1971 heeft ingebouwd tussen de twee instellingen van lokaal bestuursniveau: de agglomeratie en federatie en de gemeente. Ik wil drie hiervan thans nader ontleden.

IV. De rol van de gemeente bij de oprichting en de werking van de agglomeratie en federatie. Nadere ontleding.

1. De rol van de gemeente bij de afbakening en de wijziging van de grenzen van een agglomeratie en federatie

De kaderwet zelf heeft de agglomeratie Brussel en de federaties Halle, Asse, Vilvoorde, Zaventem en Tervuren opgericht (24). De 105 hierbij betrokken gemeenten werden niet geconsulteerd. Wel beschikte de wetgever over het advies dat 29 maart 1971 door de bestendige deputatie van de provincie Brabant werd uitgebracht over de vraag rond welke kernen in deze provincie federaties zouden kunnen worden opgebouwd (25).

Het grondgebied van de andere agglomeraties (Antwerpen, Charleroi, Gent en Luik) en van hun randfederaties (d.w.z. federaties van gemeenten die het dichtst bij een agglomeratie gelegen zijn) moet door de wet worden bepaald. Vooraf moet de Minister van Binnenlandse Zaken over de afbakening het advies inwinnen van alle daarbij betrokken gemeenten (art. 1, derde lid en art. 2, § 2, derde lid).

De andere federaties, t.t.z. andere dan randfederaties, worden door de Koning opgericht met besluiten die slechts uitwerking hebben na door de wet zelf te zijn bekrachtigd (art. 2, § 3, laatste lid). De wetgever bepaalt in dit geval niet zelf het grondgebied van de federaties: hij bekrachtigt

tigt enkel de beslissing van de uitvoerende macht. Daarom werd hier een meer omstandige raadpleging georganiseerd.

Vooreerst zal de bestendige deputatie de gemeenten moeten aanduiden die, naar haar inzicht, in aanmerking komen om de kern van een federatie te vormen. Deze lijst van kerngemeenten wordt vervolgens aan al de gemeenten van de provincie toegezonden met het verzoek zich in een advies uit te spreken over de vraag met welke gemeente of gemeenten zij een fusie wensen te zien tot standkomen, en tot welke federatie zij wensen toe te treden ⁽²⁶⁾.

De Koning zal vervolgens, bij een in ministerraad overlegd besluit, het gebied van de federaties bepalen.

Aldus zullen de gemeenten die op 1 januari 1975 nog niet bij een agglomeratie of een federatie werden ingedeeld, binnen het jaar, d.w.z. vóór 1 januari 1976, in een federatie worden opgenomen, voor zover zij zelfs na fusie geen voldoende entiteit vormen ⁽²⁷⁾.

De wijziging van de grenzen van een federatie of agglomeratie is een aangelegenheid die in de eerste plaats deze instellingen zelf betreft. Zij kan door de Koning slechts worden beslist op eensluidend advies van de raden van de betrokken agglomeraties en federaties. Dit beduidt dat de grenswijziging niet kan worden doorgevoerd wanneer één van de betrokken agglomeraties of federaties er niet mede instemt. Zijn de federaties en/of agglomeraties akkoord, dan worden daarna de betrokken gemeenten door de Minister van Binnenlandse Zaken geraadpleegd (art. 3, § 4).

Uit dit overzicht van artikel 2 en 3 van de wet blijkt dat de gemeenten effectief betrokken worden bij de afbakening en de wijziging van de grenzen van een agglomeratie of federatie.

Een gemeente kan echter meer dan passief afwachten tot haar advies wordt gevraagd over de oprichting van een federatie of een agglomeratie. Elke gemeente, of beter nog een groep gemeenten, kan ongetwijfeld een beroep doen op de Minister van Binnenlandse Zaken en de procedure tot oprichting van een federatie of agglomeratie uitlokken. Zoals bij de voorbereiding van fusies is ongetwijfeld ook bij de oprichting van federaties de instemming van de betrokken gemeenten een belangrijke stimulans om de procedure op gang te brengen.

Er is zelfs meer. Het voorstel van een groep gemeenten die uit eigen initiatief een verantwoorde en rationele afbakening van een federatie voorstellen, zal ongetwijfeld invloed hebben op de aanduiding van de kerngemeente door de bestendige deputatie. Wacht men tot de kerngemeenten zijn aangewezen, dan zal het advies van de gemeenten dat hiermede niet instemt wel bijzonder overtuigend moeten zijn gemotiveerd om te bekomen dat een plan van indeling, dat voor een gehele provincie werd ontworpen, terug op de helling zou worden gezet omwille van de voorkeur van enkele gemeenten.

De gemeenten zijn trouwens des te meer gemotiveerd tot het uitlokken van het oprichten van een agglomeratie of een federatie omdat hierdoor voor hen op enkele belangrijke punten de gemeentewet gewijzigd wordt.

2. De overdracht van gemeentelijke bevoegdheden aan de agglomeratie en federatie.

a. Sommige gemeentelijke bevoegdheden zullen, na de oprichting van een agglomeratie of een federatie, naar de nieuwe instelling overgaan, hetzij ambtshalve door de wet (art. 4, § 2), hetzij op verzoek van de gemeenten (art. 4, § 3 en § 4, 2°).

Aan de gemeente wordt aldus een opvallend belangrijke rol toebedeeld bij het bepalen van de bevoegdheden van de agglomeratie en de federatie. De gemeenten kunnen bij gekwalificeerde meerderheidsbeslissing voor het

grondgebied van de gehele agglomeratie of federatie, of bij individuele beslissing die voor hun gemeente alleen geldt, bevoegdheden van gemeentelijke aard aan de nieuwe instelling overdragen.

In het eerste ontwerp van wet op de agglomeraties en federaties was hiervan geen sprake. In dit ontwerp werden 17 meer uitgebreide bevoegdheden opgesomd die van rechtswege naar de nieuwe instelling werden overgeheveld ⁽²⁸⁾. Het verzet dat in het Parlement rees tegen een uitgebreide reeks ambtshalve overgedragen bevoegdheden ligt mede aan de basis van het feit dat in de wet van 26 juli 1971 de tussenkomst van de gemeenten bij het bepalen van de bijkomende bevoegdheden van de agglomeratie en federatie werd ingeschreven.

Dit systeem stuit ongetwijfeld op bezwaren. Bestuurs-technische bezwaren in de eerste plaats. Naast een pakket bevoegdheden die door de wet aan de nieuwe instelling wordt opgedragen zal zij nog over een min of meer belangrijke reeks bevoegdheden beschikken die voor elke agglomeratie en voor elke federatie verschillend zal kunnen zijn. Wat meer is, daar elke individuele gemeente gerechtigd is bevoegdheden over te dragen zal de agglomeratie en federatie een bevoegdheid kunnen hebben die van gemeente tot gemeente verschilt.

Voor de gemeenten kunnen we, a contrario, eenzelfde opmerking maken. Door de gevarieerde bevoegdheidsverdrachten aan de nieuwe instelling zal in de toekomst het bevoegdheidspakket van de gemeenten, m.a.w. de aangelegenheden die tot het « gemeentelijk belang » behoren, van gemeente tot gemeente kunnen verschillen.

Dit bezwaar is van bestuurstechnische aard. Het kan eventueel afgezwakt worden door een doelmatige tussenkomst van de toezichthoudende overheid.

Hier moet bovendien een ernstig juridisch voorbehoud worden gemaakt.

Is het wel in overeenstemming met de bepalingen van de Grondwet dat het aan de gemeenteraad toekomt om, alledins, tot op een zekere hoogte, te bepalen welke de bevoegdheid is van de agglomeratie of federatie. Is het wel grondwettelijk dat een gemeente ten definitieve titel afstand doet van zekere bevoegdheden?

Het nieuwe artikel 108 bis van de Grondwet zegt dat de wet de bevoegdheid van de agglomeraties en federaties van gemeenten bepaalt. Overtreedt de wetgever dit grondwettelijk voorschrift niet wanneer hij toelaat dat elke gemeenteraad de wettelijk bepaalde bevoegdheden van de agglomeratie en federatie vrijelijk kan aanvullen? ⁽²⁹⁾

Is het niet in tegenspraak met de artikels 31 en 108 van de Grondwet, die bepalen dat de gemeenteraden alles regelen wat van gemeentelijk belang is, dat aan dezelfde gemeenteraden wordt toegelaten zelf de inhoud te beperken van hun « gemeentelijk belang »?

Bij een eerste benadering meen ik op deze vragen bevestigend te moeten antwoorden. Een grondiger onderzoek van het probleem van de grondwettelijkheid van deze bepalingen valt evenwel buiten het bestek van deze studie.

De rol die aan de gemeente wordt toegemeten om vrijwillig bevoegdheden aan de agglomeratie en de federatie over te dragen heeft echter ongetwijfeld ook zeer positieve kanten.

Het is alleszins een soepele oplossing. De opdrachten die vanaf de eerste dag van rechtswege aan de agglomeratie en de federatie zijn toegekend, zijn beperkt. Wanneer echter de agglomeratie of de federatie is gestart kunnen de gemeenten, bij onderling overleg of individueel, meer taken overdragen waarvan zij oordelen of ondervinden dat zij beter door de grotere lokale overheid worden uitgeoefend.

Deze regeling is ook soepel omdat zij aan de nieuwe instelling geen voor het ganse land uniform samengesteld bevoegdheidspakket oplegt. Al naargelang van de aard

van de bevolking, van de bestaande infrastructuur en van de specifieke noden van het gewest kunnen sommige gemeenten aan hun agglomeratie of aan hun federatie opdrachten toevertrouwen die elders wellicht rationeler aan de gemeenten blijven behoren.

b. De bevoegdheidsverdeling tussen gemeente en agglomeratie en federatie heeft bovendien ook zijn invloed op de rol van de gemeenten in de *intercommunale verenigingen*.

Zodra een agglomeratie of een federatie is opgericht behoren de aan de nieuwe instelling overgedragen gemeentelijke bevoegdheden niet meer tot het « gemeentelijk belang ». De gemeenten kunnen voor deze aangelegenheden geen lid meer zijn van de intercommunales. Zij treden ambtshalve uit de intercommunale op het ogenblik dat de federatie of agglomeratie is opgericht ⁽³⁰⁾.

Het is trouwens te verwachten dat de oprichting van agglomeraties en federaties van gemeenten ook op een ander vlak een diepgaande invloed zal hebben op het bestaan van de intercommunale verenigingen.

De gemeenten die tot een agglomeratie of een federatie behoren beschikken voortaan op bovengemeentelijk niveau over een democratisch ingerichte bestuurlijke overheid die tot opdracht heeft intergemeentelijke infrastructuur en diensten in te richten. Het zou dan ook moeilijk aanvaardbaar zijn dat deze gemeenten nog zouden kunnen overgaan tot oprichting van een intercommunale of tot uitbreiding van haar bevoegdheid. Zij zouden zich eveneens ernstig moeten bezinnen over de vraag of zij de materies die aan de intercommunale werden toevertrouwd niet spoedig vrijwillig aan de agglomeratie of federatie moeten overdragen ⁽³¹⁾.

3. Administratief toezicht. De verhouding tussen de agglomeratie en federatie en de gemeente. De nieuwe regeling inzake bestuurlijk toezicht op de gemeenten die tot een agglomeratie of federatie behoren.

a) De agglomeratie en federatie moet in de drievoudige geleding van het bestuurlijk apparaat (Staat - provincie - gemeente) geplaatst worden op het gemeentelijk bestuursniveau ⁽³²⁾. De nieuwe overheid is inderdaad een nieuwe formule van lokaal bestuur : zij oefent een gedeelte van de bevoegdheden uit die in het publiek recht als van lokaal belang worden beschouwd. Anders geformuleerd : de aangelegenheden van gemeentelijk belang worden voortaan gedeeltelijk door de gemeenten, voor een ander deel door de agglomeraties en federaties uitgevoerd.

Beide instellingen, de gemeente en de agglomeratie en federatie, bewegen zich dus naast elkaar op hetzelfde bestuurlijk niveau. Alhoewel de nieuwe instelling uiteraard een groter territorium bestrijkt dan de gemeente is zij voor de gemeente niet een « hogere overheid » : er is geen hiërarchisch verband tussen de agglomeratie en federatie, en de gemeente. Het ligt dan ook in de logica van de herstructurering van het lokaal bestuur dat de nieuwe instelling door de wet met geen enkele toezichtsfunctie t.o.v. de gemeente is belast.

Nochtans wordt door de wet van 26 juli 1971 een zekere hiërarchie ingesteld tussen een beslissing van een gemeente en een beslissing van de agglomeratie of de federatie. Artikel 45 bepaalt immers dat de verordeningen en besluiten van de gemeenten « niet strijdig mogen zijn met de verordeningen en besluiten van de agglomeraties en van de federaties ».

Was het wel opportuun de gemeentelijke norm aldus hiërarchisch ondergeschikt te maken aan deze van de nieuwe instelling ?

Ik geloof van niet. De gemeente en de agglomeratie en

federatie hebben een duidelijk van elkaar onderscheiden pakket van bevoegdheden. De agglomeratie en de federatie krijgen een reeks bevoegdheden toegewezen die door de overdracht automatisch verdwijnen uit de gemeentelijke bevoegdheidsfeer. Indien een gemeente zich nog langer zou inlaten met één van deze aangelegenheden zou zij haar bevoegdheid overschrijden en artikel 4 van de wet van 26 juli 1971 schenden.

Het is nochtans mogelijk dat in het domein van de vrijwillig door de gemeenten overgedragen bevoegdheden (art. 4, § 3 en § 4, 2°) de taakverdeling tussen beide overheden minder nauwkeurig is afgebakend. Hier zou een conflict kunnen ontstaan, zodat het wel voorzichtig is bij algemene regel te stellen dat de agglomeratie of federatiebeslissing op deze van de gemeente voorgaat.

Het zou echter onjuist zijn uit deze bepaling te concluderen dat de gemeente aan de nieuwe instelling ondergeschikt zou zijn.

b) Een laatste belangrijke vaststelling is dat de gemeenten die in een agglomeratie of federatie worden opgenomen, aan een *nieuw voogdijregime* onderworpen zijn.

De wet van 26 juli 1971 stelt voor de agglomeraties en federaties een nieuw regime in van administratief toezicht; omwille van de eenvormigheid wordt ditzelfde regime van toepassing op de gemeenten vanaf de dag dat hun grondgebied in een agglomeratie of federatie wordt opgenomen.

De nieuwe regeling houdt het volgende in (art. 56) :

- het administratief toezicht op de gemeenten van de agglomeraties wordt door de Koning alleen uitgeoefend ;
- het administratief toezicht op de gemeenten die tot een federatie behoren wordt door de Bestendige Deputatie uitgeoefend ;

- de gouverneur kan geen beroep instellen tegen de voogdijhandelingen van de bestendige deputatie, zodat tegen haar beslissingen geen hoger administratief beroep openstaat ; de voogdijbeslissingen van de bestendige deputatie zijn aldus in laatste aanleg genomen administratieve handelingen ;

- alle beslissingen van de gemeenteraad, ook deze die niet aan machtiging of goedkeuring onderworpen zijn, moeten voortaan aan de toezichthoudende overheid worden voorgelegd.

Door artikel 56 van de wet wordt aldus een fundamentele wijziging gebracht in de voogdijregeling van de gemeenten die tot een agglomeratie of een federatie behoren. Het administratief toezicht wordt voortaan op één enkel niveau, in eerste en laatste aanleg, uitgeoefend. Alleen de Raad van State, of de wetgever zelf, zal nog bij machte zijn een voogdijbeslissing te annuleren.

Het nieuwe voogdijregime heeft een verstrekkende draagwijdte.

1. Alle vormen van administratief toezicht zijn erbij betrokken : advies, machtiging, goedkeuring, schorsing, vernietiging, en ook de vormen van dwingende voogdij. Totaal nieuw hierin is dat de bestendige deputatie annulatiebevoegdheid bekomt t.o.v. de beslissingen van de gemeenten van een federatie.

2. De draagwijdte van artikel 56 is bovendien algemeen. Het betreft niet enkel de voogdij die in de gemeentewet is georganiseerd, maar ook diegene die door andere, bijzondere wetten is ingesteld, zoals bv. het Boswetboek, de wetgeving inzake Stedebouw en Ruimtelijke Ordening, de wetgeving op het verkeer of inzake volksgezondheid enz... Een voorbeeld. Wanneer in de wet op de politie van het verkeer bepaald is dat aanvullende gemeentelijke verkeersreglementen onderworpen zijn aan de goedkeuring van de Minister van Verkeerswezen, van Landbouw of van Openbare Werken ⁽³³⁾, dan is dit niet meer zo voor de gemeenten die tot een federatie behoren. Voor

deze gemeenten zal voortaan de bestendige deputatie uitsluitend bevoegd zijn om de bedoelde gemeentelijke reglementen goed te keuren.

3. De tweetrapsvoogdij is afgeschaft. Het advies van de bestendige deputatie, dat aan sommige goedkeuringsbeslissingen van de Koning voorafgaat (zie bv. art. 76 van de gemeentewet), vervalt ⁽³⁴⁾. De hier bedoelde gemeentelijke beslissingen zullen voortaan door de Koning worden goedgekeurd zonder voorafgaand advies, of, voor de gemeenten van een federatie, door de bestendige deputatie zelf.

Is de draagwijdte van deze hervorming van het toezicht op de gemeente ongetwijfeld vergaand, zij steunt op enkele verantwoorde grondbeginselen.

Vooreerst moet worden opgemerkt dat de nieuwe voogdijregeling een belangrijke maatregel van *decentralisatie* inhoudt. De bestendige deputatie oefent alle vormen van voogdij uit t.o.v. gemeenten van een federatie. Tegen haar beslissing staat geen administratief beroep open, zodat zij de hoogste rechter wordt inzake administratief toezicht op deze gemeenten ⁽³⁵⁾.

Het administratief toezicht wordt tevens vereenvoudigd. De dossiers zullen niet meer moeten verzonden worden van gemeente naar provincie en van provincie naar het bevoegd departement. De beslissingen worden voortaan genomen op één enkel niveau: ofwel de provincie, ofwel de minister.

Tenslotte wordt ook de *rechtszekerheid* gediend. Alle beslissingen van de gemeenteraad, dus ook deze die niet aan bijzondere voogdij onderworpen zijn, moeten voortaan binnen vijftien dagen in afschrift aan de toezichthoudende overheid worden toegezonden (art. 56, § 3). De Koning of de bestendige deputatie, *al naargelang van het geval*, zal bijgevolg gehouden zijn onmiddellijk en binnen de wettelijk beperkte termijn, de annulatievoogdij toe te passen indien hiertoe aanleiding bestaat. Na het verstrijken van deze termijn is de gemeente zeker dat haar besluit niet meer door een voogdijhandeling kan ontkracht worden ⁽³⁶⁾.

Aldus blijkt dat door de wet op de agglomeraties en de federaties ook aan de voogdijregeling van de gemeenten belangrijke vernieuwingen werden aangebracht. De nieuwe regeling is voornamelijk slechts van toepassing op de 105 gemeenten die tot een federatie of agglomeratie behoren. Naarmate de nieuwe instellingen overal in het land worden opgericht zal de nieuwe voogdijregeling op alle gemeenten toepasselijk worden.

V. Besluit

De wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeraties en de federaties van gemeenten heeft niet enkel een nieuwe bestuurlijke instelling in het leven geroepen. Zij heeft ook, in enkele zeer belangrijke facetten, de gemeentewet gewijzigd.

Deze nieuwe wet heeft aldus de weg geopend tot een werkelijke herstructurering van het gemeentelijk bestuursniveau.

De belangrijkste elementen van de vernieuwing kunnen in volgende punten worden samengevat.

1. Het bevoegdheidspakket van het lokale bestuur is uitgesplitst over twee instellingen:

— de *agglomeratie* en *federatie* neemt taken op zich die een afzonderlijke gemeente, ook een grote of optimaal gefusioneerde gemeente, niet of niet langer meer kan vervullen;

— de *gemeente*, ontlast van de opdrachten waarmee zware infrastructuur gemoeid is of waarvan de uitstraling uiteraard haar grenzen overschrijdt, zal zich intenser kunnen wijden aan het verzorgen van het onmiddellijk leefmilieu van haar inwoners.

2. Omdat deze bevoegdheidsverdeling tussen beide instellingen niet uniform voor het gehele land kan worden vastgesteld, zal de gemeente, individueel of in groep, ook andere taken kunnen overdragen aan de agglomeratie of de federatie, rekening houdend met de concrete situatie waarin de gemeente zich bevindt.

3. De intercommunale vereniging waartegen, ondanks haar ongetwijfeld belangrijke verdiensten, heel wat bezwaar kan worden ingebracht omwille van haar wisselvallige samenstelling, haar gebrek aan bestuurlijke orthodoxie en haar minder democratische besluitvorming, zal in de agglomeratie en federatie een overtuigend alternatief vinden.

4. Het administratief toezicht op de gemeenten wordt vereenvoudigd en in belangrijke mate gedecentraliseerd, terwijl de rechtszekerheid van de gemeente t.o.v. het voogdij-optreden van de toezichthoudende overheid verbeterd wordt.

Deze hervormingen zijn voornamelijk enkel van toepassing op de gemeenten die tot een agglomeratie of een federatie behoren; hic et nunc betekent dat op 105 gemeenten met ongeveer 1.500.000 inwoners (d.i. bijna 1/6 van de totale bevolking van het land).

Voorlopig staan we aldus voor twee categorieën gemeenten: deze die tot een agglomeratie of federatie behoren, en deze die er niet toe behoren. Hierdoor wordt een moeilijke toestand in het leven geroepen: twee verschillende wettelijke regimes, twee soorten gemeentelijke bevoegdheden, twee soorten administratieve voogdij. Ook twee soorten burgers want 1 1/2 miljoen Belgen behoren vanaf 21 november 1971 tot de nieuwe bestuurlijke overheid.

Dit is echter slechts een overgangstoestand, zo gewild door de wetgever van 1971 die het meer ambitieuze wetsontwerp 868 — dat alle gemeenten van het land onmiddellijk in een agglomeratie of federatie onderbracht — niet heeft doorgedrukt.

Nu echter reeds de eerstvolgende weken een agglomeratie en vijf federaties in het centrum van het land in functie treden, lijkt het mij niet onwaarschijnlijk dat in de naaste toekomst vele gemeenten zelf zullen aansturen op de oprichting van hun agglomeratie en hun federatie, waardoor de gewijzigde gemeentewet ook op hen zal van toepassing worden. Een kenschetsend voorbeeld in dit verband is dat tijdens de parlementaire behandeling van het wetsontwerp (en zohaast bleek dat een meerderheid voor de hervorming aanwezig was) verscheidene amendementen ⁽³⁷⁾ werden ingediend om de afbakening van de eerst opgerichte federaties nog te verruimen en dat in de gemeenten aan de rand van deze federaties geijverd werd om ook in de federaties te worden opgenomen.

De gedeeltelijke oprichting van agglomeraties en federaties is slechts een overgangsmaatregel. Vóór 1 januari 1976 moeten echter alle federaties opgericht zijn. Vanaf dat ogenblik zal de gewijzigde gemeentewet op alle of toch bijna alle gemeenten van toepassing zijn.

Uit het onderzoek van de rol van de gemeente naast de agglomeratie en federatie, dat wij hiermede afsluiten, komt een laatste conclusie naar voren.

Ingevolge de wet van 26 juli 1971 bestaan thans twee overheden van lokaal bestuur wier voornaamste onderscheid gelegen is in de hoegrootheid van hun territorium. Het bestaan van deze instellingen schept de mogelijkheid om de verzorgingsopdrachten van lokaal bestuur over beide te verdelen op een rationele wijze. Uit deze rationalisatie moet ongetwijfeld een administratieve en ook financiële gezondmaking van de gemeenten volgen. Kan de ernstige toestand van de gemeentefinanciën aldus wor-

den gesaneerd, dan kan tevens een einde worden gesteld aan de financiële afhankelijkheid en aan de subsidiëeringsvoogdij die thans op de gemeenten weegt.

Als dat waar is, dan is door deze hervorming van het lokale bestuur, het herstel van de gemeentelijke autonomie thans definitief in goede banen geleid.

15 december 1971.

(*) Deze bijdrage werd in ruime mate geïnspireerd door de gegevens van de lezing die de heer O. Coenen hield op de studiedag over de Staatshervorming, ingericht door de «Vereniging van oud-studenten van het Provinciaal Hoger Instituut voor Bestuurswetenschappen van Antwerpen» op 8 november 1971.

(1) In de bijzondere Kamercommissie werden 153 en in de openbare zitting van de Kamer werden 75 amendementen ingediend.

(2) Kamer, 1853-1854, nr. 178.

(3) Zie aanhangsel A/1 bij het verslag van Baron Holvoet, «De grote stedelijke agglomeraties», 1937, blz. 131.

(4) Kamer, 1969-1970, nr. 547 — Wetsvoorstel tot indeling van het Belgisch grondgebied in elf provincies (P. De Vlies) dd. 18-12-1969.

(5) Kamer, 1919-1920, nr. 216.

(6) Kamer, 1921-1922, nr. 66.

(7) «De grote stedelijke agglomeraties», Brussel 1937, 159 bladzijden, plans en tabellen.

(8) Le Mouvement Communal, juni 1958, blz. 290-301.

(9) Besluiten over de werkzaamheden van de commissie voor hervorming der instellingen — 26 januari 1965.

(10) Fédérations des communes et grandes agglomérations urbaines. V.B.S.G. Brussel 1968, blz. 145-157.

(11) Kamer, 1966-1967, nr. 406.

(12) Kamer, bijzondere zitting 1968, nr. 94.

(13) Verklaring tot herziening van de Grondwet, Staatsblad 17 april 1965.

(14) Kamer, 1966-1967, nr. 280.

(15) Kamer, 1968-1969, nr. 367.

(16) Zie «Verslag over de besprekingen van de werkgroep voor de communautaire problemen», uitgegeven door de Diensten van de Eerste Minister, 1969, blz. 14, punt 4.

(17) Verslag, op. cit., aanhangsel E, blz. 154.

(18) Het betreft de raden van de Brusselse agglomeratie en van de federaties Halle, Asse, Vilvoorde, Zaventem en Tervuren.

(19) In de Kamer werd op 28-5-1970 een tekst van art. 108 bis gestemd waarin was bepaald dat «over het ganse grondgebied van het Rijk» agglomeraties en federaties worden opgericht door de wet (Parl. Hand., Kamer, 28 mei 1971, nr. 75, blz. 24-27).

De Senaatscommissie voor de grondwetsherziening weerhield deze bepaling niet.

Een regeringsamendement (Senaat, 1969-1970, dd. 24-6-1970, nr. 584) dat er toe strekte de tekst van de Senaat in overeenstemming te brengen met het reeds in de Kamer goedgestemde artikel werd verworpen op 30-6-1970. (Parl. Hand., Senaat, 30 juni 1970, blz. 2255 en 2256).

(20) Kamer, 1970-1971, nr. 868/1, ontwerp van wet op de agglomeraties en de federaties van gemeenten, dd. 9-2-1971.

(21) De noodzakelijkheid van de hervorming van de lokale bestuursstructuur werd meer uitvoerig behandeld in O. Coenen, «Kanttekeningen bij de wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeraties en federaties van gemeenten», in De Gemeente, 1971, nr. 8-9, blz. 407-419.

(22) De wet betreffende de samenvoeging van gemeenten en de wijziging van hun grenzen draagt als datum 23 juli 1971 (B.S. 5 augustus 1971); deze op de agglomeraties en federaties van gemeenten is van 26 juli 1971 (B.S. 24 augustus 1971).

(23) Kamer, zitting 1970-1971, 973/21, verslag, blz. 12 en 17. Fusie van gemeenten alleen volstaat immers niet voor de herstructurering van het gemeentelijk bestuursniveau. In sommige gemeenten is zij trouwens moeilijk te realiseren. De provincie Luxemburg is inzake grondgebied de grootste Begische provincie, maar zij telt minder inwoners dan de stad Antwerpen. Fusies van gemeenten zijn in deze provincie dan ook slechts uitzonderlijk mogelijk.

(24) Artikel 85 luidt als volgt:

«§ 1. De federatie Halle strekt zich uit op het grondgebied van de volgende gemeenten: Halle, Alesberg, Beersel, Beert, Bellingen, Bogaarden, Buizingen, Drogenbos, Dworp, Ellingen, Gaasbeek, Huizingen, Lembeek, Linkebeek, Lot, Oudenaken, Pepingen, Ruisbroek, Sint-Genesius-Rode, Sint-Laureins-Berchem, Sint-Pieters-Leeuw, Vlezenbeek.

§ 2. De federatie Asse strekt zich uit op het grondgebied van de volgende gemeenten: Asse, Bekkerzeel, Borchtlom-

beek, Brussegem, Dilbeek, Essene, Groot-Bijgaarden, Hamme, Hekelgem, Itterbeek, Kobbegem, Liedekerke, Manzele, Mollem, Relegem, Schepdaal, Sint-Katharine-Lombeek, Sint-Martens-Bodegem, Sint-Martens-Lennik, Sint-Ulriks-Kapelle, Teralfene, Ternat, Wambeek, Wommel, Zellik.

§ 3. De federatie Vilvoorde strekt zich uit op het grondgebied van de volgende gemeenten: Vilvoorde, Beigem, Elewijt, Epegem, Grimbergen, Hofstade, Humbeek, Machelen, Meise, Muizen, Perk, Peutie, Strombeek-Bever, Weerde, Zemst.

§ 4. De federatie Zaventem strekt zich uit op het grondgebied van de volgende gemeenten: Zaventem, Berg, Beken, Diegem, Kampenhout, Kraainem, Melsbroek, Nederokkerzeel, Nossegem, Sint-Stevens-Woluwe, Steenokkerzeel, Sterrebeek, Wezembeek-Oppem.

§ 5. De federatie Tervuren strekt zich uit op het grondgebied van de volgende gemeenten: Tervuren, Duisburg, Hoeilaart, Huldenberg, Leefdaal, Loonbeek, Neerijse, Otenburg, Overijse, Sint-Agatha-Rode, Vossem.»

(25) Het provinciaal college heeft met het oog op de oprichting van federaties van gemeenten over het gehele grondgebied van de provincie Brabant, in zijn advies twintig kerngemeenten aangeduid: Halle, Vilvoorde, Asse, Sint-Kwintens-Lennik, Londerzeel, Overijse, Leuven, Tienen, Diest, Aarschot, Haacht, Landen, Kortenberg, Tervuren; Tubize, Braine-l'Alleud, Nivelles, Rixensart, Wavre, Jodoigne.

(26) Deze vragen houden niet in dat een fusie de oprichting van een federatie zou uitsluiten. De gemeente kan voor fusie of voor federatie opteren; zij kan ook beiden gunstig adviseren. Ingevolge een amendement werd de initiale nederlandse tekst waarin sprake was van keuze tussen fusie en federatievorming, gewijzigd. (Kamer, 1970-1971, 973/20. Verslag, blz. 17-18).

(27) Wat een gemeente van een «voldoende entiteit» is werd door de wetgever niet bepaald. De vraag kan worden gesteld of, wanneer zelfs de grootste steden van het land (Antwerpen, Brussel, Gent, Luik) deel uitmaken van de nieuwe instelling, enige gemeente zal kunnen inroepen dat zij voldoende entiteit vormt om geen deel te moeten uitmaken van een federatie.

(28) Kamer, 1970-1971, nr. 868/1, ontwerp van wet, art. 6.

(29) Zie advies van de Raad van State bij het wetsvoorstel Gilson-Spinooy, geciteerd in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel betreffende de districten (Kamer, 1968-1969, nr. 367/1, blz. 20).

(30) Art. 60 van de wet van 26 juli 1971 heeft bepaald dat de agglomeratie of de federatie in de plaats treedt «van de gemeenten die haar grondgebied samenstellen in de verenigingen van gemeenten waarvan het doel aangelegenheden omvat betreffende welke de bevoegdheid haar krachtens artikel 4 werkelijk is overgedragen. Zij treedt in de rechten, verplichtingen en lasten van de gemeenten die zij in de vereniging opvolgt».

Door deze bepaling die uiteraard een overgangsbepaling is, heeft de wetgever willen voorkomen dat alle activiteit van de intercommunale verenigingen in de aangelegenheden die naar de bevoegdheid van de agglomeratie of de federatie overgaat onmiddellijk zou wegvallen.

(31) Dit onderwerp werd meer uitvoerig ontwikkeld in mijn bijdrage «De intercommunale vereniging na de wet van 26 juli 1971 houdende organisatie van de agglomeraties en federaties van gemeenten», Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht 1971, nr. 5, blz. 291.

(32) Zie ook: De Gemeente, 1971, nr. 8-9, op cit. blz. 412 en 413.

(33) Wet van 1-8-1899, art. 1, § 2, laatste gewijzigd door de wet van 15 april 1964.

(34) Kamer, 1970-1971, nr. 868/12, advies Raad van State, blz. 14.

(35) In deze optiek kan de vraag worden gesteld of in de logica van het gekozen systeem niet besloten ligt dat de Gouverneur, die in de bestendige deputatie als commissaris van de regering zetelt met delibererende stem, bij het nemen van de voogdijbeslissingen zou moeten afwezig blijven.

(36) Het is wel te betreuren dat de wetgever enkel termijnen voor het nemen van de beslissing en niet voor het betekenen van de beslissing van de toezichthoudende overheid, heeft ingeschreven. Hierdoor zou de rechtszekerheid ongetwijfeld nog beter gediend zijn. Amendementen in die zin van de heren Cudell en Defosset in de Kamer en van de heer Goffart in de Senaat werden verworpen. (Kamer, 1970-1971, 973/20, Verslag, blz. 50; Kamer, Beknopt Verslag dd. 19-7-1971, blz. 1110 en 1111).

(37) Amendementen van volksvertegenwoordigers P. De Keersmaecker, A. Saint-Remy en V. Anciaux (Kamer, 1970-1971, 973/15, dd. 28-6-1971 en 973/21 dd. 13-7-1971).

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 10 december 1971.

Afdelingsvoorzitter : Ridder J. Rutsaert.
Raadsheren : MM. A. de Vreese, J. Gerniers
(verslaggever), A. Meeûs en J. Sury.
Advocaat-generaal : M. E. Krings.
Advocaat : Mr. G. van Hecke.

Betekening en kennisgeving. — Betekening van een verstekvonnis door een in het buitenland wonende partij. — Met keuze van woonplaats in België. — Betekening van exploit van verzet door tegenpartij. — Verplichting de keuze van woonplaats in acht te nemen. — Voorwaarde.

Een Duitse vennootschap had aan haar tegenpartij een verstekvonnis laten betekenen met vermelding dat zij keuze van woonplaats deed bij haar raadsman en bij de deurwaarder. De tegenpartij liet het exploit van verzet in de vormen van het verdrag van 25 april 1959 betekenen aan het Amtsgericht in Duitsland door tussenkomst van de Procureur des Konings.

Wanneer de keuze van woonplaats in België gedaan wordt door en in het belang van een partij die in het buitenland woont, legt art. 40, laatste lid, Ger. Wb., op straffe van nietigheid van de betekening, de verplichting op de keuze van woonplaats in acht te nemen, ongeacht of de tegenpartij al dan niet met die keuze heeft ingestemd; deze wetsbepaling vereist enkel dat de tegenpartij, die de betekening doet, de gekozen woonplaats kende.

Steinbock G.m.b.H. t./P.V.B.A. Ets De Bie.

Gelet op het bestreden arrest op 14 januari 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 40, meer bepaaldelijk het laatste lid daarvan, van het Gerechtelijk Wetboek en 111 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, om te beslissen dat de door verweerster aan de maatschappelijke zetel van eiseres in Duitsland betekende akte van verzet van 9 april 1969 niet als ongedaan moet beschouwd worden hoewel eiseres in de akte van betekening van 12 maart 1969 in België woonplaats gekozen had, overweegt dat de keuze van woonplaats «zo zij buiten de overeenkomst ontstaat, door de tegenpartij moet aangenomen worden om geldig te zijn» en dat haar bindende macht derhalve van de toestemming van verweerster afhangt,

terwijl, eerste onderdeel, de betekening in het buitenland ongedaan is indien de partij op wier verzoek ze verricht is de gekozen woonplaats van degene aan wie betekend wordt kende, ongeacht of die partij al dan niet met de keuze van woonplaats heeft ingestemd (schending van het laatste lid van artikel 40 van het Gerechtelijk Wetboek);

tweede onderdeel, de keuze van woonplaats die geschiedt niet in een overeenkomst maar in een eenzijdige handeling zoals een gerechtsdeurwaardersexploot op zich zelf geldig is zonder dat daartoe de toestemming van de tegenpartij vereist is (schending van artikel 111 van het Burgerlijk Wetboek);

Overwegende dat uit het arrest blijkt dat eiseres bij exploit van 12 maart 1969 het verstekvonnis van 12 februari

1969 van de Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen aan verweerster liet betekenen met vermelding dat zij ten einde dezer woonstkeuze deed bij haar raadsman te Sint-Niklaas-Waas alsmede ter studie van de instrumenterende gerechtsdeurwaarder en dat verweerster bij exploit van 9 april 1969 tegen voormeld vonnis verzet liet betekenen aan eiseres in de vormen bepaald door de overeenkomst tussen de Belgische Regering en de Regering van de Bondsrepubliek Duitsland op 25 april 1959 te Brussel ondertekend, dit is aan het Amtsgericht te Moosburg door tussenkomst van de Procureur des Konings te Mechelen;

Overwegende dat, wanneer de woonstkeuze in België gedaan wordt door en in het belang van een partij die in het buitenland woont, artikel 40, laatste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, op straffe van nietigheid van de betekening, de verplichting oplegt de woonstkeuze te eerbiedigen, ongeacht of de tegenpartij al dan niet met deze woonstkeuze heeft ingestemd;

Dat deze wetsbepaling enkel vereist dat de tegenpartij die de betekening doet de gekozen woonplaats kende;

Overwegende dat de wetgever daardoor de belangen heeft willen verdedigen van de partij die in het buitenland woont maar woonstkeuze deed in België, en het euvel heeft willen vermijden dat door de pleiters misbruik zou gemaakt worden van de betekening in het buitenland;

Overwegende derhalve dat het arrest door te beslissen, enerzijds, dat de bindende macht van de woonstkeuze van de toestemming van de tegenpartij afhangt en, anderzijds, dat, nu het bewijs van deze toestemming niet wordt geleverd, artikel 40, lid 1, van het Gerechtelijk Wetboek ten deze van toepassing is, zijn beschikkend gedeelte niet wettelijk rechtvaardigt;

Dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat van dit arrest melding zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan; zegt dat erover door de feitenrechter zal worden beslist;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Gent.

NOOT. — Ook onder het systeem van art. 69 Rv. zeggen R. Solus en R. Perrot: «Si le destinataire a conservé en France un domicile réel ou élu, voire même une simple résidence, la signification doit être effectuée en ce lieu (Droit judiciaire privé, I, nr. 383, blz. 348 onder letter b). In dat verband spreekt J. Ghestin van het «subsidiare karakter» van de betekening aan het Parket (noot onder Cass. fr., 13 mei 1966, D. 1969, 129).

Hier moge tevens verwezen worden naar het internationale verdrag van 's-Gravenhage van 15 november 1965 inzake de betekening en de kennisgeving in het buitenland van gerechtelijke en buitengerechtelijke stukken in burgerlijke zaken en in handelszaken (goedgekeurd bij de wet van 24 januari 1970, Staatsblad van 9 februari 1971). Betreffende het toepassingsgebied zegt de Memorie van Toelichting: «Overeenkomstig artikel 40 van het Gerechtelijk Wetboek, zal dus voor België het Verdrag toepasselijk zijn op hen die hier te lande geen gekende woonplaats, verblijfplaats of gekozen woonplaats hebben, tenzij de geadresseerde in België wordt gevonden» (Gedr. St. Kamer, 1968-69, nr. 416/1, blz. 3).

Het vernietigende arrest van het Hof Brussel van 14 januari 1970 (Pas., 1970, II, 86) merkte op dat de vennootschap Steinbock, verweerster op verzet, voor de eerste rechter

de « niet-ontvankelijkheid » van het verzet opwierp. Het vorenstaande arrest spreekt van « nietigheid ». Deze term komt niet in de tekst van art. 40, laatste lid, voor (er staat « ongedaan »), maar het verslag De Baeck zegt : « Daarom wordt er in een gebeurlijke sanctie voorzien ; de betekening is nietig indien bewezen wordt dat de verzoekende partij die woonplaats kende » (Gedr. St. Senaat, 1964-'65, nr. 170, blz. 33).

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 21 oktober 1971.

Wvd. Voorzitter : M. A. Wauters.

Raadsheren : Baron J. Richard, Ridder G. de Schaetzen, MM. J. Gerniers (verslaggever) en J. Sury.

Advocaat-generaal : M. R. Charles.

Advocaat : Mr. A. Houtekier.

Overeenkomst. — Gebrek aan toestemming. — Nietigheid. — Betrekkelijk. — Bevestiging.

Een overeenkomst wegens gebrek aan toestemming is niet onbestaande doch slechts nietig. Deze nietigheid, die enkel private belangen beschermt, is betrekkelijk en de nietige overeenkomst is derhalve voor bevestiging vatbaar.

Claes t./ Coolen e.a.

Gelet op het bestreden arrest, op 18 maart 1970 door het Hof van beroep te Gent gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 1101, 1108, 1109, 1117, 1134, 1304, 1338, 1582, 1658 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet ;

doordat het bestreden arrest het hoger beroep van eiseres ongegrond verklaart en haar vordering strekkende tot nietigverklaring van de met verweerder gesloten overeenkomst en tot terugbetaling van een som van 8.905 frank en intresten verwerpt en de overeenkomst ten haren laste verbreekt om de redenen dat « een voldoende zware dronkenschap die de wil zodanig zou beneveld of uitgeschakeld hebben dat het contract nietig is, wel bijzonder onwaarschijnlijk is voor een overeenkomst die niet zo maar ineens werd afgehandeld maar door meerdere langdurige bezoeken werd voorbereid ; wat er nu ook van zij, de uitschakeling van de wil door dronkenschap brengt een nietigheid mee die slechts betrekkelijk is daar ze enkel het private belang van de dronken persoon beschermt en niet ingesteld is om redenen van openbare orde of algemeen belang ; waar het om een betrekkelijke nietigheid gaat brengt de vrijwillige uitvoering van de overeenkomst mee dat het middel vervalt. Een gedeeltelijke uitvoering volstaat als het maar duidelijk is dat de bedoelde handelwijze zich niet zou hebben voorgedaan had de beschermde partij de rechtshandeling niet willen bevestigen. Welnu de levering van de juke-box, de plaatsing van de twee luidsprekers en de inrichting van de bediening achter de toog zijn later gebeurd en niemand beweert dat de appellante Claes ook gedurende gans de tijd van die leveringen en plaatsingen opnieuw zo beneveld was door drank dat zij die stukken in ontvangst heeft genomen en de installatie heeft laten gebeuren zonder het te weten. Toen was ze klaarblijkelijk bij haar verstand ; was zij bij het ondertekenen van de overeenkomst smoordronken dan zou zij zeker bij deze levering en werken tot het klare besef gekomen zijn dat zij het contract willoos had ondertekend ; haar instemming met de plaatsing en de werken beduidt dus ontegenzeggelijk dat ze de nietigheid van de overeenkomst wilde goed maken, indien althans dergelijke nietigheid ooit had

bestaan, wat moeilijk te aanvaarden is zoals boven reeds werd uiteengezet. Waar de appellante Claes ook de wissels nietig noemt wegens afwezigheid van wil zijn de vijf betalingen van de eerste wissels eveneens als zovele bevestigingen van de overeenkomst te beschouwen. De schadevergoeding is uitdrukkelijk voorzien in de overeenkomst : de reeds betaalde wissels kunnen nooit teruggeëist worden. Een later toegestuurde faktuur kan niets wijzigen aan deze duidelijke overeenkomst omtrent de schadevergoeding » ; terwijl 1) de afwezigheid van elke wil in hoofde van eiseres tengevolge van algehele dronkenschap op 2 september 1963 tot gevolg heeft dat het contract van verkoop onbestaand is wegens de algehele afwezigheid van een van de wezenlijke bestanddelen van het contract, namelijk de toestemming van de koper, eiseres (schending van de artikelen 1101, 1108, 1134 en 1582 van het Burgerlijk Wetboek) ; 2) een niet bestaande overeenkomst van verkoop geen wettelijk bestaan heeft en derhalve de niet bestaande verkoop niet kan bekrachtigd worden noch door de bevestiging, zijnde het ondertekenen van wissels voor de prijs, noch door de vrijwillige uitvoering (schending van de artikelen 1117, 1304, 1338 en 1658 van het Burgerlijk Wetboek) ; 3) het arrest enerzijds in het duister laat of eiseres al dan niet door het algehele wilsgebrek was aangetast, hetgeen geen passend antwoord is op de conclusie van eiseres, waarin deze staande houdt dat er « volledige afwezigheid is van wil en geen wilsgebrek », en anderzijds deze conclusie beantwoordt alsof eiseres een wilsgebrek had bij het sluiten van het contract (schending van artikel 97 van de Grondwet), zodat het arrest de in het middel aangewezen bepalingen schendt :

Overwegende dat een overeenkomst wegens gebrek aan toestemming niet onbestaande doch slechts nietig is ; dat deze nietigheid, die enkel private belangen beschermt, betrekkelijk is en dat derhalve de nietige overeenkomst voor bevestiging vatbaar is ;

Overwegende dat het arrest, na erop gewezen te hebben dat een voldoende zware dronkenschap die de wil zodanig zou uitgeschakeld hebben, dat het contract nietig is, wel bijzonder onwaarschijnlijk is voor een overeenkomst die niet zomaar ineens werd afgehandeld maar door meerdere langdurige bezoeken werd voorbereid, beslist dat, wat er nu ook van zij, de uitschakeling van de wil door dronkenschap slechts een betrekkelijke nietigheid van de overeenkomst medebrengt en dat deze overeenkomst ten deze bevestigd werd door haar vrijwillige gedeeltelijke uitvoering, inzonderheid door de instemming van eiseres met de levering van de juke-box, de plaatsing van de twee luidsprekers, de inrichting van de bediening achter de toog en de vijf betalingen van de eerste wissels ;

Overwegende dat de rechter uit de hierboven overgenomen vaststellingen wettelijk heeft kunnen afleiden door een beoordeling welke van feitelijke aard en, bijgevolg, soeverein is, dat eiseres zonder twijfel ervan afgezien had zich op de nietigheid van deze verbintenis te beroepen ;

Dat het arrest zodoende zijn beslissing wettelijk rechtvaardigt ;

Overwegende dat het Hof van beroep niet meer gehouden was te antwoorden op de conclusie waarin eiseres staande hield dat er « volledige afwezigheid is van wil en geen wilsgebrek », daar die conclusie niet meer dienend was ;

Dat het middel niet kan aangenomen worden ;

Om die redenen,

Verwerpt de voorziening ;

Veroordeelt eiseres in de kosten.

NOOT. — Zie Rb. Dendermonde, 10 okt. 1969 en 19 sept. 1970, R.W. 1971-72, 630, en de noot van R. Kruithof.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 9 december 1971.

Afdelingsvoorzitter : M. J. Valentin.

Raadsheren : MM. Waersegger, Baron J. Richard
(verslaggever), Ridder G. de Schaetzen en A. Ligot.

Advocaat-generaal : M. A. Colard.

Burgerlijke rechtspleging. — Ambtshalve opgeworpen exceptie. — Rechten van de verdediging. — Heropening van het debat.

De dwingende bepaling van art. 774, lid 2, Ger. Wb. heeft tot doel het algemeen beginsel van de eerbiediging van de rechten van de verdediging te verzekeren.

Die bepaling wordt geschonden door het Hof van beroep dat, zonder dat de exceptie door de geïntimeerde was opgeworpen en zonder dat het Hof de heropening van het debat beveelt, ambtshalve het verval van het hoger beroep tegen een vonnis van echtscheiding uitsprekt, op grond dat het hoger beroep niet volgens art. 262 B.W. binnen acht dagen na de dag waarop het was ingesteld ter kennis werd gebracht van de griffier van de rechtbank die de bestreden beslissing had gewezen.

D. t./G.

Gelet op het bestreden arrest, op 26 juni 1970 door het Hof van beroep te Brussel gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van artikel 774 van het Gerechtelijk Wetboek,

doordat het bestreden arrest, dat een exceptie opwerpt die de partijen niet ingeroepen hebben, de vordering verwerpt zonder dat er vooraf een heropening van de debatten werd bevolen.

terwijl, naar luid van de wettelijke bepaling waarvan het middel de schending aanvoert, die heropening van de debatten verplicht was :

Overwegende dat, naar luid artikel 774, lid 2, van het Gerechtelijk Wetboek, de rechter de heropening van de debatten moet bevelen, alvorens de vordering geheel of gedeeltelijk af te wijzen, op grond van een exceptie die de partijen voor hem niet hadden ingeroepen; dat deze dwingende bepaling tot doel heeft het algemeen beginsel van de eerbiediging van de rechten van de verdediging te verzekeren;

Overwegende dat, na erop gewezen te hebben dat het hoger beroep van eiseres tegen het vonnis waarbij de echtscheiding van de partijen wordt toegestaan ten voordele van verweerder, niet binnen acht dagen na de dag waarop het beroep is ingesteld ter kennis werd gebracht van de griffier van de rechtbank die de bestreden beslissing heeft gewezen, het arrest beslist dat dit verzuim, krachtens artikel 262 van het Burgerlijk Wetboek, het verval van het beroep ten gevolge heeft;

Overwegende dat uit de regelmatig aan het Hof voorgelegde gedingstukken blijkt dat gedaagde in hoger beroep, thans verweerder, deze exceptie niet had ingeroepen voor het Hof van beroep;

Overwegende dat het arrest, door ambtshalve het verval van het beroep op te werpen zonder vooraf de heropening van de debatten te bevelen, de in het middel aangevoerde wettelijke bepaling heeft geschonden;

Dat dit middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan opdat hierover door de feiten-rechter wordt beslist;

NOOT. — Art. 262 is vervangen door art. 1273 Ger. Wb.

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

7e Kamer. — 8 november 1971.

Voorzitter : M. H. Coremans.

Raadsheren : MM. M. Lambrechts en F. Van Stichel.

Advocaten : Mrs. J. Pollet en A. Claeys.

Bevoegdheid. — Vonnis van de vrederechter betreffende een geschil over een arbeidsongeval. — Hoger beroep bij het arbeidshof. — Territoriale bevoegdheid.

Waar tot 31 oktober 1970 in geschillen betreffende arbeidsongevallen de territoriale bevoegdheid van de rechter bepaald was door de plaats van het ongeval, is thans, naar luid van art. 628, 14°, Ger. Wb., alleen de rechter van de woonplaats van de uitkeringsgerechtigde bevoegd.

Wanneer een geschil betreffende een arbeidsongeval in 1969 ingeleid is voor de vrederechter van Anderlecht, die bevoegd was daar het ongeval in Anderlecht was gebeurd, en hoger beroep bij het Arbeidshof te Brussel is aangetekend tegen het op 26 mei 1971 gewezen vonnis, verwijst dit Hof, op de door geïntimeerde (het slachtoffer) opgeworpen exceptie van territoriale onbevoegdheid, de zaak naar het Arbeidshof te Gent, daar het slachtoffer zijn woonplaats heeft in het rechtsgebied van dit laatste Hof.

De Federale Verzekeringen t./Vanhaeren.

Gelet op het vonnis van 26 mei 1971 van de vrederechter te Anderlecht, eerste kanton;

Gelet op de akte van hoger beroep betekend bij gerechtsdeurwaardersexploot van 15 juli 1971;

Het hoger beroep is gericht tegen het hiervoren genoemd vonnis van de vrederechter waarbij eiseres in hoger beroep verplicht wordt tot vergoeding van de schade, die gedaagde in hoger beroep geleden heeft ingevolge het arbeidsongeval waarvan hij op 28 februari 1966 te Anderlecht het slachtoffer is geweest. Het geding werd bij de vrederechter ingeleid op 19 mei 1969.

Vóór alle exceptie of verweer roept gedaagde in hoger beroep de onbevoegdheid ratione loci in van het Arbeidshof Brussel om reden dat hij zijn woonplaats heeft in het rechtsgebied van het Arbeidshof Gent dat, met toepassing van de nieuwe bepalingen betreffende de gerechtelijke bevoegdheid, alleen bevoegdheid heeft om van het hoger beroep kennis te nemen.

Gedaagde in hoger beroep had steeds en heeft nog zijn woonplaats in het rechtsgebied van het Arbeidshof Gent. Waar tot en met 31 oktober 1970 in zaken van arbeidsongeval de bevoegdheid van de rechter ratione loci bepaald werd door de plaats van het ongeval, is thans, naar luid van artikel 628, 14°, van het Gerechtelijk Wetboek en van artikel 24 van de algemene arbeidsongevallenwet, gewijzigd bij de wet van 10 oktober 1967, alleen de rechter van de woonplaats van de uitkeringsgerechtigde bevoegd om kennis te nemen van de rechtsvorderingen betreffende de vergoedingen voortspuitende

uit een arbeidsongeval. Omdat de oude wet en haar bevoegdheidsregeling maar overleven ten gerieve van de rechter die gevat was vóór de inwerkingtreding van de nieuwe bepalingen, kunnen, sinds de dag van het bestreden vonnis, genoemde nieuwe bepalingen, met toepassing van artikel 3 van het Gerechtelijk Wetboek, dienend worden ingeroepen om ter zake de bevoegdheid van het Arbeidshof Brussel af te wijzen.

Om deze redenen,

Het Arbeidshof,

Gelet op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken ;
gegrond afwijzende,

Alle andersluidende besluiten als niet dienend of niet Verklaart zich onbevoegd om van het hoger beroep kennis te nemen, verwijst de zaak naar het Arbeidshof Gent,

Houdt de kosten aan.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

9e Kamer. — 21 januari 1972.

Voorzitter : M. M. Liard.

Raadsheren : M. J. Blockx en E. Boon.

Advocaten : Mrs. J. De Ridder en A. Dewachter.

Burgerlijke rechtspleging. — Hoger beroep. — Termijn van verschijning. — Vermelding « na de termijn van acht dagen. — Geldig.

Geïntimeerde werpt de nietigheid van de akte van hoger beroep op omdat deze dagvaarding geeft « om te verschijnen NA de termijn van acht dagen ».

De in art. 1057 Ger. Wb. bedoelde termijn van verschijning moet, bij toepassing van art. 1042, geacht worden die van art. 707 te zijn. Dit artikel bepaalt de gewone termijn van dagvaarding op acht dagen ; dit is de minimum termijn die aan de gedagvaarde partij moet gelaten worden om te verschijnen of, om verklaring van verschijning te doen. Die termijn is ten deze in acht genomen.

Keller t./ N.BV. Groep Josi.

Gezien in eensluidend afschrift het vonnis des Rechtbank van eerste aanleg te Mechelen, zetelende in handelszaken, dato 18 december 1969, betekend op 27 januari 1970, waartegen op 25 februari 1970 beroep ingesteld werd door akte van gerechtsdeurwaarder ;

Aangezien geïntimeerde de nietigheid van de akte van beroep opwerpt, omdat deze dagvaarding geeft « om te verschijnen na de termijn van acht dagen, te negen uur in de voormiddag, voor het Hof van beroep te Brussel..., en haar verklaring van verschijning te doen overeenkomstig artikel 1062 van het Gerechtelijk Wetboek » ;

Aangezien artikel 861 van het Gerechtelijk Wetboek bepaalt dat een rechtshandeling alleen dan nietig kan verklaard worden, indien het aangeklaagde verzuim of de aangeklaagde onregelmatigheid de belangen schaadt van de partij die de exceptie opwerpt, deze regel ingevolge artikel 862 niet geldend voor een verzuim of een onregelmatigheid betreffende de termijnen op straffe van verval of nietigheid voorgeschreven, in welk geval de nietigheid of het verval moet uitgesproken worden, zelfs ambtshalve ;

Aangezien artikel 1057 van het Gerechtelijk Wetboek,

rekening houdend met de twee voor de dagvaarding in beroep geregelde mogelijkheden, onder meer eist dat de akte van beroep, naar gelang van het geval, hetzij de termijn voor de verschijning, hetzij de plaats, de dag en het uur ervan zou vermelden ;

Aangezien bewuste termijn, waarvan de duur in artikel 1057 niet gepreciseerd wordt, moet geacht worden, bij toepassing van artikel 1042 van het Gerechtelijk Wetboek, deze van artikel 707 te zijn ;

Aangezien artikel 707 de gewone termijn van dagvaarding bepaalt op acht dagen, welke termijn ingevolge artikel 710 is voorgeschreven op straf van nietigheid ;

Aangezien artikel 707 de minimum-termijn bepaalt welke aan de gedagvaarde partij moet gelaten worden om te verschijnen, of om, zoals in onderhavig geval, verklaring van verschijning te doen ;

Aangezien deze minimum-termijn ter zake geëerbiedigd werd, en dus de nietigheid, bepaald in artikels 710 en 862 van het Gerechtelijk Wetboek door onderhavige akte van beroep niet wordt opgelopen ;

Aangezien de geïntimeerde partij op 2 maart 1970 aan de griffie van het Hof, per aangetekend schrijven, een verklaring van verschijning richtte, en de besluiten van beide partijen neergelegd werden op 12 november 1971, het verzoek om bepaling van de rechtsdag alleen door de advocaat van de geïntimeerde getekend zijnde ;

Aangezien zodoende het geding, in het licht van artikel 861 van het Gerechtelijk Wetboek, voor het Hof tussen partijen regelmatig aanhangig werd gemaakt en er aanleiding bestaat uitspraak te doen over de grond van de zaak.

Ten gronde :

Aangezien de eis van geïntimeerde strekt tot terugbetaling van de bedragen die zij, in uitvoering van een verzekernispolis ter dekking van de burgerlijke aansprakelijkheid van appellant uitbetaalde aan verschillende schadelijders ;

Aangezien geïntimeerde aan appellant op 10 december 1963, bij aangetekend schrijven, liet weten dat in geval van niet-betaling (van de premie) binnen de veertien dagen, de waarborg van de polis zou geschorst worden van de vervaldag der eerste onbetaalde premie af (8 april 1963) tot daags na de volledige vereffening, bij toepassing van artikel 12 van de polis, en dat bovendien appellant het risico liep te moeten instaan voor de gevolgen van de ongevallen die hem gedurende hogerbedoelde schorsingsperiode zouden overkomen ;

Aangezien de betaling gebeurde op 28 december 1963, dus vier dagen na het toegestane respijt ;

Aangezien op 17 januari 1964 geïntimeerde schriftelijk de ontvangst van de storting van 30 december 1963 bevestigde, met dank, en vaststelde dat aldus de kwitantie voor de periode van 8 april 1963 tot 30 december 1963 totaal vereffend werd, erbij voegend « wij sluiten ons dossier betwiste zaken definitief af... » ;

Aangezien de ongevallen voor dewelke door geïntimeerde verhaal wordt ingesteld, alle dagtekenen van vóór 25 december 1963 ;

Aangezien uit de definitieve afsluiting van het dossier betwiste zaken moet afgeleid worden dat geïntimeerde hierdoor ondubbelzinnig verzaakt aan de uitoefening van een verhaal, met betrekking tot deze reeds bekende ongevallen ;

Om deze redenen,

Het Hof, na beraad,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935 ;

Alle andere, meer omvattende of strijdige besluiten verwerpend ;

Ontvangt het beroep ;
 Verklaart het gegrond ;
 Doet het bestreden vonnis teniet ;
 Verklaart de oorspronkelijke eis als ongegrond, en wijst hem af ;
 Veroordeelt geïntimeerde tot de kosten (...).

NOOT. — Bij arrest van 4 mei 1971 (J.T. 1971, 440) besliste de eerste kamer van het Hof : *Attendu cependant que l'indication du délai de comparution (après le délai de huitaine) est irrégulière.*

HOF VAN BEROEP TE GENT

8e Kamer. — 10 maart 1970.

Voorzitter : M. De Preter.

Raadsheren : MM. Struye de Swieland en Viaene.

Openbaar ministerie : M. Colpaert.

Advocaten : Mrs. W. Melis, W. De Clercq
 en R. De Schrijver.

Openbaar ambtenaar. — Belang bij openbare werken. — Art. 245 S.W.B.

1. *In strijd met hetgeen beklagde voorhoudt is het geenszins vereist dat beklagde bij het nemen van belang in de zin van art. 245 SWB, om strafbaar te zijn, de firma in kwestie juridisch kan verbinden of dat hij aansprakelijk kan gesteld worden voor de daden van deze rechtspersoon : het nemen van enig belang moet in zijn ruimste betekenis worden verstaan ;*
2. *Uit het feit dat beklagde, in zijn zelfde hoedanigheid van schepen van openbare werken en als bezoldigde en deelgenoot in de kwestieuze firma, het P.V. van voorlopige keuring der werken waarin begrepen de werken in onderaanneming uitgevoerd door de firma D.C., onder tekende, blijkt dat beklagde als schepen de bedoelde werken wel degelijk onder zijn beheer of toezicht had gehouden, zelfs al waren buiten hem zelf nog andere personen met een toezicht belast geworden ;*
3. *De verschoningsgronden van art. 245 SWB, al. 2 zijn niet toepasselijk aangezien beklagde 1) zijn private belangen door zijn ambt van schepen van openbare werken heeft bevorderd ;*
 2) *niet openlijk handelde dwz. dat hij de tussenkomst van de firma in kwestie steeds heeft voorgesteld als een loutere verhuring van materiaal, dan wanneer het in werkelijkheid een door zijn actieve tussenkomst bewerkstelligde onderneming was ;*
4. *De burgerlijke partijen, in casu burgemeester en schepenen, werden verschalkt omtrent de werkelijke aard van de prestaties van de firma D.C. en hebben de schijn verwekt de strafbare gedraging van beklagde te hebben gedoogd en verdedigd ; hen moet derhalve een morele schadevergoeding worden toegekend.*

D.c. t./ O.M.

.....

Op strafrechtelijk gebied :

Ten aanzien van de tegenwerping van nietigheid van de dagvaarding :

Overwegende dat met betrekking tot de tegenwerping van nietigheid der dagvaarding, het Hof zich ten volle

verenigt met de desbetreffende overwegingen van het aan-gevochten vonnis ;

Dat hieraan kan toegevoegd worden dat noch artikel 182 van het Wetboek van Strafvordering, noch enige andere wetsbepaling voorschrijft in welke bewoordingen een dagvaarding moet opgesteld worden ;

Dat, om geldig te zijn, de dagvaarding zelfs niet uitdrukkelijk al de wettelijke bestanddelen van de telastegelegde misdrijf moet vermelden ; dat het volstaat dat de dagvaarding aan de beklagde het voorwerp van de telastelegging voldoende doet kennen en hem aldus in de mogelijkheid stelt zijn recht van verdediging uit te oefenen (Cass., 27 december 1880, Pas., 1881, I, 31 ; Cass., 6 maart 1916, Pas., 1917, I, 60 ; Cass., 1 februari 1926, Pas., I, 206), hetgeen de feitenrechter souverain beoordeelt (Cass., 8 september 1949, Pas., I, 584) ;

Overwegende dat, terzake, de dagvaarding het te laste gelegde misdrijf voldoende omschrijft, zodat de beklagde zich desbetreffend niet heeft kunnen vergissen ; dat derhalve de rechten van de verdediging niet in de minste mate werden gekrenkt en de dagvaarding volkomen rechts-geldig is.

Ten aanzien van de gegrondheid van de telasteleggingen :

Overwegende dat, in strijd met hetgeen de beklagde voorhoudt, het nemen van belang in de zin van artikel 245 van het Strafwetboek, om strafbaar te zijn, geenszins vereist dat de beklagde de N.V. D.C.-H. juridisch kan verbinden of dat hij aansprakelijk kan gesteld worden voor de daden van deze rechtspersoon ;

Dat blijkens de bewoordingen van artikel 245 van het Strafwetboek, het nemen van « enig belang, welke het ook zij », in zijn ruimste betekenis moet verstaan worden (Cass., 21 december 1920, Pas., 1921, I, 181 ; Rigaux et Trousse, Les crimes et délits, IV, blz. 268 en slotbeschouwing in noot 3) ;

Dat derhalve het volstaat dat de beklagde door een welkdanige inmenging als schepen van openbare werken in een onder zijn beheer of toezicht staande aanbesteding of aanneming zijn privé belang heeft bevorderd of de mogelijkheid had het daardoor te bevorderen, zij het in de geringste mate en ook al had hij daarbij geen enkel bedrieglijk opzet (Cass., 28 februari 1955, Pas., I, 71 ; Cass., 27 mei 1963, Pas., I, 1029 ; Rigaux et Trousse, op cit. blz. 268 ; Nypels, Législation criminelle, II, blz. 369) ;

A. Uitbreken van kasseien en rioleringswerken - Grote Markt.

Overwegende dat de beklagde bij zijn verhoor door de gerechtelijke politie (st. 17) bekende dat hij in zijn hoedanigheid van schepen van openbare werken van de stad Sint-Niklaas kennis had van de details van de prijsaanbieding door de N.V. Blanckaert voor de op de Grote Markt uit te voeren werken en dat, uitgaande van die kennis en na overleg met de N.V. Blanckaert, de N.V. D.C.-H., om het uitbreken van de kasseien en de rioleringswerken in onderaanneming toegewezen te krijgen, een prijssofferte deed welke 5% lager werd gesteld dan de aanbiedingsprijzen van de N.V. Blanckaert aan de stad ;

Overwegende dat uit de stukken 34 tot en met 38 van het dossier moet besloten worden dat de beklagde persoonlijk deze prijssofferte voor de onderaanneming mede opstelde en mede opstuurde aan de N.V. Blanckaert ;

Overwegende derhalve dat de prijssofferte voor deze onderaanneming en de toewijzing van de werken aan de N.V. D.C.-H. gebeurden ingevolge de persoonlijke inmenging van de beklagde in zijn hoedanigheid van schepen van openbare werken ;

Overwegende daarenboven dat de beklagde in zijn

zelfde hoedanigheid van schepen van openbare werken het proces-verbaal van voorlopige keuring van de werken, waarin begrepen waren de werken in onderaanneming uitgevoerd door de N.V. D.C.-H., ondertekende (st. 151) ;

Dat hieruit blijkt dat de beklaagde als schepen de bedoelde werken wel degelijk onder zijn beheer of toezicht had gehouden, zelfs al waren buiten hemzelf nog andere personen eveneens met een toezicht belast geworden ;

Overwegende dat de beklaagde niet alleen een vaste wedde geniet als technisch directeur van de N.V. D.C.-H., maar daarenboven in die vennootschap ook aandeelhouder-vennoot is en als dusdanig deelgenoot in de emolumenten (st. 36 in kaft 156) ; dat op grond daarvan het dan ook vaststaat dat hij als schepen van openbare werken, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenpersonen, een belang genomen of aanvaard heeft in de aanbestedingen of aannemingen, nl. de herbestrating van de Grote Markt te Sint-Niklaas, waarvan hij ten tijde van de handeling, als schepen van die stad, geheel of ten dele het beheer of het toezicht had ;

Overwegende dat de beklaagde tevergeefs de gronden van verschoning, zoals zij omschreven worden in alinea 2 van artikel 245 van het Strafwetboek, inroept ;

Dat immers uit de gegevens van het dossier moet besloten worden :

1) dat de beklaagde in de gegeven omstandigheden, nl. als bezoldigde en deelgenoot in de emolumenten van de N.V. D.C.-H., alleszins zijn private belangen door zijn ambt van schepen van openbare werken heeft bevorderd ;

2) dat de beklaagde niet openlijk handelde, nu, in strijd met de waarheid, hij de tussenkomst van de N.V. D.C.-H. in de meergemelde werken tegenover het College van burgemeester en schepenen en via dit orgaan tegenover de gemeenteraad van Sint-Niklaas en de publieke opinie, steeds heeft voorgesteld als een loutere verhuring van materiaal, wjl in werkelijkheid het een door zijn actieve tussenkomst bewerkstelligde onderaanneming betrof.

(.....)

Overwegende dat aldus de telastelegging A ten laste van de beklaagde vóór het Hof bewezen is gebleven ; dat de onderscheiden handelingen in deze telastelegging omschreven één enkele strafbare gedraging uitmaken in hoofde van de beklaagde en dienvolgens slechts één straf vereisen ;

Overwegende dat de feiten B en C vóór het Hof niet bewezen zijn gebleken ;

Overwegende dat de door de eerste rechter uitgesproken straf, met terecht aangenomen verzachtende omstandigheden wegens afwezigheid van vroegere zware correctionele veroordelingen en eveneens met de terecht verleende gunst van uitstel van tenuitvoerlegging, voorkomt als een gepaste betuiging van de enige door het Hof weerhouden telastelegging A.

Op civielrechtelijk gebied :

Overwegende dat uit de gegevens van het dossier en bij de behandeling van de zaak ter openbare terechtzitting vóór het Hof gebleken is dat de burgerlijke partijen Van Dorpe, Foubert en Hacquaert door de beklaagde verschalkt werden omtrent de werkelijke aard van de prestaties van de N.V. D.C.-H. bij de sub littera A der dagvaarding bedoelde werken ;

Overwegende dat, aldus misleid, deze burgerlijke partijen in hun hoedanigheid van leden van het College van burgemeester en schepenen van de stad Sint-Niklaas, tegenover de gemeenteraad en de ingezetenen van die stad de schijn hebben verwekt de strafbare gedraging van de beklaagde te hebben gedoogd en verdedigd ;

Overwegende dat de tegen beklaagde weerhouden strafbare gedraging aan de burgerlijke partijen voornoemd een morele schade heeft veroorzaakt, welke billijk te bepalen is op één frank voor ieder van hen ;

Op deze gronden,

Het Hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

Gelet op de door de eerste rechter ingeroepen wetsbepalingen, en bovendien op het artikel 24 der wet van 15 juni 1935, de artikelen 191 en 211 van het Wetboek van Strafvordering, de artikelen 1382 en 1383 van het Burgerlijk Wetboek, artikel 47 van het Strafwetboek, de artikelen 2, 4 en 5 der wet van 27-7-1871, gewijzigd wet 1-3-1949 ;

al deze wetsbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid ;

Ontvangt de hogere beroepen ;

Erover beslissend :

Op penaal gebied :

Bevestigt de beschikkingen van het aangevochten vonnis, met dien verstande dat de door de eerste rechter uitgesproken straf, thans alleen gelden zal als betuiging van de door het Hof tegen de beklaagde weerhouden telastelegging A ;

Spreekt de beklaagde vrij uit hoofde van de feiten B en C ;

Verwijst hem in de kosten van hoger beroep gevallen aan de zijde van het Openbaar ministerie, begroot op 677 frank ;

Stelt vast dat de kosten in beide aanleggen gevallen aan de zijde van het Openbaar ministerie uitsluitend veroorzaakt werden in verband met de telastelegging A ;

En aangezien deze kosten het bedrag van 3.000 frank overschrijden, spreekt tegen de beklaagde de lijfswang uit en bepaalt de duur ervan op één maand.

Op civielrechtelijk gebied :

Doet de bestreden beschikkingen van het aangevochten vonnis teniet ; opnieuw wijzende dienaangaande :

Verklaart de eis van de burgerlijke partijen Van Dorpe, Foubert en Hacquaert gegrond in zover deze eis steunt op de telastelegging A ;

Verwijst de beklaagde om te betalen aan ieder van de voornoemde burgerlijke partijen voor morele schade één frank ;

Verklaart zich onbevoegd om kennis te nemen van de eis der voornoemde burgerlijke partijen in zover deze eis steunt op de feiten B en C ;

Verwijst de beklaagde in de kosten in beide aanleggen gevallen aan de zijde van voornoemde burgerlijke partijen.

CORRECTIONELE RECHTBANK TE DENDERMONDE

2^e Kamer. — 11 juni 1969.

Voorzitter : M. Broeckx.

Rechters : MM. Van Wesemael en Hoorens.

Openbaar Ministerie : M. Van den Berghe.

Advocaten : Mrs. W. Melis, W. De Clercq en

R. De Schrijver.

**Openbaar ambtenaar. — Belang bij openbare werken. —
Artikel 245 S.W.B.**

Een schepen van een gemeente, tevens technisch directeur en aandeelhouder van een bouwonderneming, mag geen belang nemen noch rechtstreeks, noch door tussenpersonen (in casu door een onderaannemer) in verrichtingen, aanbestedingen, aannemingen of werken, waarover

hij ten tijde van de behandeling geheel of ten dele het beheer of het toezicht had.

O. M. t./ J. D. C.

Overwegende dat beklaagde De C. bij beslissing van de gemeenteraad van de stad Sint-Niklaas-Waas, bij openbare zitting van 2.2.1965 tot schepen werd verkozen (stuk 134-135) en sindsdien, ook op het ogenblik van de ten laste gelegde feiten, het ambt van schepen van Openbare Werken waarnam;

Overwegende dat de in de dagvaarding bedoelde werken, nl. herbestrating en rioleringswerken op de Grote Markt, het afbreken van kiosk en vismijn en verplaatsing van het oorlogsmonument, werken zijn waarover beklaagde, ten tijde van de feiten, het beheer en het toezicht had, zoals blijkt onder meer uit de «verdeling van de bevoegdheden van Burgemeester en Schepenen» bij het bundel gevoegd onder stuk 136-137;

Overwegende anderzijds dat beklaagde sinds de stichting van de N.V. Bouwonderneming D.C.-H. in 1949 aandeelhouder in deze firma is en thans sinds 1955 eigenaar is van 101 aandelen, hetzij de tweede aandeelhouder in hoegrootheid; dat hij bovendien technisch directeur van deze firma is en benevens zijn normale wedde, belangrijke emolumenten en aandelen in de winsten ontvangt, zoals gebruikelijk in dergelijke firma's;

De feiten:

a) herbestrating en herleggen riolering Grote Markt:

Overwegende dat bij de aanbesteding door de stad Sint-Niklaas-Waas betreffende de werken op de Grote Markt dit werk werd toevertrouwd aan de laagst biedende firma de N.V. J. Blanckaert, firma die sinds 1963 een regelmatige samenwerking kende met de firma D.C.-H.; dat uit de verklaring van de werkleider ter plaatse van de firma Blanckaert, de heer Desmet, blijkt, dat beide firma's regelmatig samenwerkten en de firma Blanckaert meestal zelf onderaannemster was van de firma D.C.-H., ten tijde dat de firma D.C. werken voor rekening van de stad Sint-Niklaas uitvoerde; dat thans echter de firma Blanckaert als hoofdaannemster optrad, terwijl bij onderaanneming de rioolwerken en wegeniswerken werden toevertrouwd aan de firma D.C. (cfr. st. 39, brief dd. 16.11.'66) als gevolg van de prijsofferte dd. 20.10.'66, uitgaande van de firma D.C. (cfr. stuk 34-38); dat deze prijsofferte blijkbaar werd opgesteld door de technische directeur; die beklaagde zelf is;

Overwegende dat in uitvoering van dit contract van onderaanneming de firma D.C. openlijk overging tot de uitvoering van de haar toegewezen werken, dit alles blijkbaar met medekennis van het schepencollege, vermits ten uitzonderlijke titel ditmaal, een commissie werd samengesteld om toezicht op de werken uit te oefenen;

dat na de uitvoering van de werken, beklaagde, technisch directeur van de firma, tevens in zijn hoedanigheid van schepen van openbare werken, het proces-verbaal van voorlopige aanvaarding der werken mede met andere verantwoordelijken van het stadsbestuur met name burgemeester Van Dorpe, ondertekende;

b) afbraak kiosk en vismijn:

Overwegende dat bij aanbesteding door de stad Sint-Niklaas deze werken, na prijsofferte gedaan door verschillende firma's en waaraan de firma D.C. niet deelnam, werden toevertrouwd aan de laagstbiedende firma Willaert voor wat de afbraak betreft (cfr. stuk 133); dat echter door deze firma beroep werd gedaan op de firma D.C.

zoals blijkt uit de factuur dd. 19.12.1966 (stuk 44) en 16.2.1967 (stuk 45) en volgens dewelke door de firma D.C. werken in «onderaanneming» werden gefactureerd;

Overwegende dat uit het verhoor van aannemer Willaert (stuk 112 en zittingsblad dd. 23.4.1969) blijkt, dat op zijn verzoek door de firma D.C. met een bull-dozor een deel van het werk van afbraak werd verricht, vooral wat de ondergrondse structuur betreft;

Overwegende dat uit ditzelfde verhoor bleek dat omtrent de factuur dd. 16.2.1967 een betwisting ontstond tussen hem en beklaagde en deze laatste dan het bedrag van de factuur herleidde;

c) verplaatsing oorlogsmonument:

Overwegende dat de firma D.C. op 13.10.1965 een prijsofferte deed voor dit werk (stuk 70) en bij beslissing van het schepencollege dd. 15.10.1965 dit werk aan de firma D.C. werd toevertrouwd; dat deze werken echter niet werden uitgevoerd omdat achteraf de noodzaak ervan niet bleek te bestaan;

Overwegende dat beklaagde in limine litis de nietigheid van de dagvaarding opwerpt omdat al. 2 van art. 245 S.W.B. niet expressis verbis door het Openbaar Ministerie werd voorzien;

Overwegende dat art. 245, al. 2 de gronden van rechtvaardiging of verschoning uitmaakt voor degene die openlijk heeft gehandeld en zijn private belangen door zijn betrekking niet «kon» bevorderen;

dat de rechtvaardiging- of verschoningsgronden geen bestanddeel van het eigenlijk misdrijf uitmaken en derhalve in de dagvaarding niet dienen voorzien te worden; dat het immers de rechter behoort, na te gaan of de door de wet voorziene rechtvaardigings- of verschoningsgronden in casu aanwezig zijn en gebeurlijk dienen toegepast;

Overwegende dat de bestanddelen van het misdrijf voorzien bij al. 1 van art. 245 S.W.B. vereisen dat:

1. beklaagde openbaar ambtenaar is of belast met een openbare dienst,
2. dat beklaagde enig belang, welk het ook zij, zou hebben genomen of nagestreefd,
3. dat dit belang zou genomen worden in verrichtingen, aanbesteding, aanneming of werken, werken in regie waarover hij ten tijde van de behandeling geheel of ten dele het beheer of het toezicht had, of, belast met de ordonancering van de betaling of de vereffening van de zaak, daarin enig belang heeft genomen,
4. dat dit feit zou geschieden hetzij rechtstreeks, of door tussenpersonen of door schijnhandelingen;

1. Overwegende dat beklaagde ten tijde van de feiten gemeenteraadslid en schepen van openbare werken was in de stad Sint-Niklaas; dat hij aldus belast met een openbare dienst als een openbaar ambtenaar dient beschouwd;

2. Overwegende dat de belangneming in de zin van artikel 245 zowel materieel als moreel kan zijn, en hoe klein ook, voldoende is (Cass. 21.12.1920, Pas. 1921, I, 181; Rep. Prat. Verbo cit. n° 57); dat zelfs de «mogelijkheid» tot misbruik voldoende is (cfr. Trousse et Rigaux, tome IV, blz. 268); dat het misdrijf bestaat zodra er onverenigbaarheid bestaat tussen het privaat belang en de uitoefening van het openbaar ambt of er dan in feite al dan niet misbruik, benadeling of bedrieglijk inzicht bestaat (cfr. Trousse et Rigaux, ibidem);

Overwegende dat het misdrijf ontstaat door het enkel

feit dat de inmenging van de ambtenaar in de met zijn bediening onverenigbare zaken zonder dat dient nagegaan te worden welke de gevolgen van die inmenging zijn (Cass., 28.2.1955, Pas. 1, 714);

Overwegende dat het feit dat beklagde in zijn hoedanigheid van technisch directeur en tweede grootste aandeelhouder van een vooraanstaande familiale zaak, deelgenomen heeft aan de aanbesteding van het werk van verplaatsing van het oorlogsmonument, werken uitvoerde aan kiosk en vismijn, zij het dan ook als opdrachtnemer van een andere firma, en een belangrijk werk uitvoerde als onderaannemer van een firma voor dewelke hij gewoonlijk als hoofdaannemer werkzaam was en anderzijds als schepen van openbare werken en gemeenteraadslid met een bijzonder toezicht op deze werken belast was; dat hij aldus hierin materiële belangen, zelfs morele belangen heeft gehad, en zelfs zo dit het geval niet zou geweest zijn, er zeker belangen **kon** bij hebben; dat aldus dit deel van het misdrijf eveneens in hoofde van beklagde dient weerhouden;

3. Overwegende dat in casu bewezen werd dat de firma waarvan beklagde aandeelhouder en belanghebbende was, aanbestedingen en aannemingen heeft verricht, wat eveneens een bestanddeel van het misdrijf uitmaakt;

4. Overwegende dat evenzo bewezen is, dat beklagde ter zake rechtstreeks optrad om de belangen van zijn firma waarvan hij mede-eigenaar was te verzekeren; dat het bovendien bewezen werd dat hij door tussenpersonen werken heeft kunnen uitvoeren zoals blijkt uit de onderaannemingen, nl. de werken uitgevoerd door bemiddeling van de firma's Blanckaert en Willaert;

dat derhalve alle elementen die het misdrijf uitmaken voorhanden zijn en bewezen voorkomen;

Overwegende dat, opdat beklagde de toepassing van al. 2 van art. 245 S.W.B. geldig zou kunnen invoeren, een *dubbele* voorwaarde vereist is: dat hij openlijk gehandeld heeft en door zijn openbaar ambt zijn private belangen niet heeft kunnen bevorderen; dat beide voorwaarden moeten verenigd zijn (Hof van Luik, 6.1.1899, Pas. II, 135; Trousse et Rigaux, tome IV, blz. 272; Cass., 8.12.1965, Pas. 1966 I, 487);

Overwegende dat ter zake, hoewel soms gehandeld werd bij tussenpersoon, nl. in de onderaanneming met firma Blanckaert en deze met firma Willaert, wat een zekere verdoken handeling zou kunnen doen veronderstellen, het nochtans vaststaat dat beklagde steeds openlijk handelde zonder enigszins te verbergen dat zijn firma aan bedoelde werken deelnam; dat eenieder te Sint-Niklaas zich ten tijde der werken ervan kon overtuigen dat de werken op de Grote Markt door personeel en met materiaal van de firma D.C. werden uitgevoerd (cfr. ook de neergelegde foto's);

dat echter beklagde door het openbaar ambt van schepen van openbare werken dat hij bekleedde zijn privé-belangen heeft gediend, via deze van de firma waarvan hij aandeelhouder en winstnemer was, dat hij zelfs, indien hij geen rechtstreekse materiële belangen bevorderde, hij zeker deze *kon* bevorderen; dat ter zake alleen reeds door het feit dat hij als schepen van openbare werken deelnam aan de aanvaarding der werken op de markt, door zijn eigen firma uitgevoerd, de mogelijkheid tot belangneming duidelijk tot uiting komt;

dat derhalve de door de wet voorziene rechtvaardigings- of verschoningsgronden niet verenigd zijn en op beklagde de niet van toepassing kunnen zijn;

Op civielrechtelijk gebied:

Overwegende dat de burgerlijke partijen alleen in «persoonlijke» naam een morele schadevergoeding vorderen van één frank op grond van het feit dat ze in hun hoedanigheid van respectievelijk burgemeester en schepenen door beklagde niet op de hoogte waren gebracht van de door hem gepleegde praktijken en hun werd verzwegen dat beklagde aandeelhouder en technisch directeur van de firma D.C. was;

dat ze aldus ten overstaan van de openbare opinie en van hun gemeenteraad, door de verdediging van beklagde op zich te nemen, de schijn hadden gewekt deel te nemen aan de frauduleuze manoeuvres van beklagde;

Overwegende dat de burgerlijke partijen ten onrechte aanvoeren niet op de hoogte te zijn geweest van de hoedanigheden van beklagde in de firma D.C.; dat de functies die beklagde aldaar had, hun moesten bekend zijn, hetzij door algemene bekendheid, hetzij door kennisname van publieke akten dienaangaande;

dat overigens bij zijn aanstelling in zijn politiek mandaat de burgemeester nadrukkelijk verklaard had aan beklagde dat zijn nieuw mandaat hem niet meer toeliet werken uit te voeren «wat door de partijvoorzitter werd beaamd» (cfr. verklaring Van Dorpe in strafbundel);

Overwegende dat de burgerlijke partijen zeker de werken op de Grote Markt hebben zien uitvoeren en duidelijk hebben kunnen opmerken dat het materiaal D.C. actief bezig was met de uitvoering van de werken; dat bovendien bijzondere schikkingen werden getroffen door het schepencollege bij deze uitzonderlijke toestand, met oog op het toezicht van de werken (aanstelling speciale toezichtcommissie); dat verder duidelijk door het schepencollege kennis werd genomen van de prijsofferte van de firma D.C. betreffende het verplaatsen van het oorlogsmonument en overigens dit werk door het schepencollege aan deze firma werd toevertrouwd;

dat anderzijds ter zake niet van belang ontbloomt is, de aandacht te vestigen op stuk 124 van de strafbundel, zijnde een gestencileerde lijst van de aannemersfirma's uit de streek aan wie door het stadsbestuur prijsvragen werden gestuurd en waarop de firma D.C.-H. voorkomt; dat al deze gedragingen van de burgerlijke partijen eerder wijzen op een medewerking om de handelingen van beklagde toe te laten;

Overwegende dat derhalve ter zake niet bewezen werd dat de burgerlijke partijen persoonlijk enige schade zouden hebben geleden en hun eis als ongegrond dient afgewezen;

Om die redenen,

De Rechtbank,

Rechtdoende op tegenspraak:

Veroordeelt de beklagde tot een gevangenisstraf van 1 maand en tot een geldboete van 100 fr., vermeerdert met 190 decimes, 2.000 fr. bedragende en tot de gerechtskosten, in hun geheel begroot op de som van 2.757 fr.;

Beveelt de teruggave aan de rechtmatige eigenaar(s) van de ter zake in beslag genomen stukken, vermeld op de inventarissen O.S., nummers 406 en 407/68;

Op burgerlijk gebied:

Wijst de eisen van al de burgerlijke partijen af als ongegrond en zegt dat ze zelf de kosten van hun aanstelling zullen dienen te dragen.

NOOT. — Tegen dit vonnis werd hoger beroep aangekend door de civiele partijen en door beklagde.

Het arrest van het Hof van Beroep op 10 maart 1970 gewezen, wordt eveneens in dit nummer gepubliceerd.

VREDEGERECHT TE TIELT

8 december 1971.

Rechter : M. J. de Busschere.
Advocaat : Mr. B. Vanderpe.

Geneesheer. — Honorarium. — Behandeling van een wettelijk verplicht verzekerde patiënt.

Zolang de behandelende geneesheer niet kan aantonen dat ingevolge zeer speciale omstandigheden waarin een uitzonderlijke medische verzorging zou vereist zijn, de vastgestelde vergoedingen volgens de nomenclatuur van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering ontoereikend zijn om de door hem geleverde prestaties te vergoeden, kan of mag van deze vastgestelde vergoedingstarieven niet afgeweken worden wanneer de patiënt een wettelijk verplicht verzekerde is. Dit is de geest en de bedoeling van alle wettelijke bepalingen inzake de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering.

X. t./ Y.

Overwegende dat de vordering ertoe strekt verweerders in solidum te horen veroordelen om aan eiser te betalen een bedrag van 989 fr. met de gerechtelijke interesten en de gedingkosten. Dat eiser voorhoudt dat hij als geneesheer-anesthetist op 2 maart 1971 in de Sint-Lukaskliniek te Tielt aan tweede verweerder medische zorgen toediende en dat hij hiervoor een ereloon vraagt van 2.500 fr., waarvan verweerders 1.511 fr. betaald hebben, zodat hij gerechtigd is van hen nog 989 fr. op te vorderen ;

Overwegende dat verweerders de afwijzing van deze vordering vragen, beweerende dat eiser niet gerechtigd is voor de door hem verleende medische zorgen een ereloon van 2.500 fr. te vragen, gezien dit ereloon volgens de wettelijke tarieven van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering slechts 1.511 fr. mag bedragen, hetgeen verweerders dan ook betaald hebben ;

Overwegende dat tussen de behandelende geneesheer en de patiënt een geneeskundig contract ontstaat waarbij enerzijds de patiënt de zorgen van de geneesheer vraagt en aanvaardt en de voorgeschreven behandeling volgt en dat anderzijds de geneesheer zich verbindt in volle onafhankelijkheid naar geweten en eigen vermogen aan de patiënt de gewenste zorgen toe te dienen. Dat de patiënt die de geneesheer om medische hulp aanspreekt gehouden is aan deze geneesheer voor het toedienen van deze geneeskundige verzorging een ereloon te betalen ;

Overwegende dat in principe de geneesheer de volledige vrijheid behoudt om zijn ereloon te bepalen mits naleving van de regelen van de geneeskundige deontologie, dewelke bij het vaststellen van dit ereloon een grote gematigheid voorschrijven. Dat het beroep van geneesheer slechts dan zijn volle morele waarde behoudt en het ontzag van eenieder verdient, zolang het aan een grondige vak kennis en de mogelijkheid om naar zijn stand te leven, een minimum apostolaat en menslievendheid paart. (Vred. Antwerpen, 22-3-1951, R.W. 1950-51, 1427) ;

Overwegende echter dat door de rechtsleer en rechtspraak algemeen aanvaard is dat om het ereloon te bepalen de geneesheer rekening dient te houden met een aantal factoren, nl. zijn bekendheid, zijn bevoegdheid en zijn wetenschappelijke bekwaamheid, de belangrijkheid van de vereiste medische verzorging, de duur van de ziekte en de aard van de zorgen, de ernst van de ziekte, de economische en sociale toestand van de patiënt en de plaatselijke gebruiken ;

Dat zo het gevraagde ereloon betwist wordt, het de rechtbank toekomt dit ereloon te onderzoeken en na te

gaan of bij het vaststellen van het ereloon rekening gehouden werd met de hogervermelde factoren, de gebruiken en de algemene regelen van billijkheid en gematigheid, minstens indien er een voldoende tegenprestatie door de geneesheer geleverd werd voor het door hem gevraagde ereloon. (Pand. Belg. Honoraires des médecins, n° 13 à n° 39 - Rep. Prat. Art de guérir, n° 56 à n° 61 - Xavier Ryckmans et Régine Meert, Les droits et les obligations des médecins, 1971, T. I, n° 259 à n° 264, n° 277, n° 281, n° 306 - Henri Anrys, Les honoraires médicaux, J.T., 20-2-1971, p. 125-128 - Civ. Bruxelles, 25-4-1931 Pand. Per. 1931 - 167, 10-1-1921, Pand. Per. 1921 - 39, 1-4-1902, Pas. 1903 3-11, Antwerpen 14-12-1898, Pand. Per. 1899 - 168, Verviers 29-1-1902, Pand. Per. 1906 - 267, Marche 2-3-1906, Pand Per. 1906 - 1057, Vred. Antwerpen, 22-3-1951, R.W. 1950-1951, 1427) ;

Overwegende dat sedert het invoeren van het stelsel van de maatschappelijke zekerheid alles in het werk gesteld wordt om het individu te beschermen tegen de zware financiële lasten van de geneeskundige verzorging, zodat de maatschappij thans als het ware de zieke in bescherming genomen heeft ;

Dat door het invoeren van de instelling en organisatie van een regeling voor verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering bij de wet van 9 augustus 1963, deze verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit steeds meer en meer uitgebreid werd ;

Dat, opdat de wettelijke regeling in zake ziekteverzekering een behoorlijke sociale bescherming zou kunnen verlenen aan de personen die deze wetgeving verzekeringsplichtig gemaakt heeft, de wetgever dan ook verplicht was om algemeen geldende maximum-tarieven voor erelonen en prijzen voor geneeskundige verzorging voor te schrijven, hetgeen door art. 52 van de wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel voorzien werd ;

Dat bij kon. besluit van 24 december 1963 de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekkingen van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering vastgesteld werd, dewelke bij latere koninklijke besluiten herhaaldelijk gewijzigd en aangevuld is geworden ;

Overwegende dat art. 15. van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de geneeskunde, de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen en de geneeskundige commissies bepaalt dat, onverminderd de bepalingen van art. 18, § 2, de beoefenaars bedoeld bij art. 2, 3 en 4, mits eerbiediging van de regelen van de plichtenleer, recht hebben op honoraria of forfaitaire bezoldigingen voor de door hen geleverde prestaties ;

Dat onverminderd de toepassing van bedragen welke eventueel vastgesteld zijn door of krachtens de wet of voorzien zijn bij statuten of overeenkomsten waartoe de beoefenaars zijn toegetreden, deze vrij het bedrag van hun honoraria bepalen onder voorbehoud van de bevoegdheid, in geval van betwisting, van de Orde waaronder zij ressorteren of van de rechtbanken ;

Overwegende dat weliswaar door dit stelsel van de verplichte verzekering in zake ziekte en invaliditeit de vrijheden van de geneesheer niet worden afgeschaft maar dat deze weliswaar op een zekere wijze worden beperkt en onder controle gebracht, ten einde « de rechtmatige belangen van de rechthebbenden van de verzekering voor geneeskundige verzorging te beschermen, zoals dit omschreven staat in de beschouwingen bij het kon. besluit van 30 juni 1970, waarbij de maximum bedragen van honoraria en prijzen voor geneeskundige en tandheelkundige verstrekkingen inzake verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering vastgesteld werden ;

Overwegende dat door bepaalde rechtspraak reeds aangenomen wordt dat « zodra het gaat om personen op wie de bepalingen van de wetten betreffende de ziekteverzekering van toepassing zijn, geen enkele eis tot betaling van

honorarium door het gerecht kan worden ingewilligd als dat honorarium hoger ligt dan het bedrag vastgesteld volgens de vergoedingstarieven die bij toepassing van vorenbedoelde wetten zijn bepaald». (Vredegerecht Sint-Jans-Molenbeek, 20-5-1970, J.J.P. 1970, blz. 291; J.T. 1971, 20-2-1971, nr. 4732, p. 134);

Overwegende dat om zijn ereloon vast te stellen de geneesheer rekening dient te houden met de door de rechtsleer en rechtspraak vastgestelde en aanvaarde factoren, maar ook met de vergoedingstarieven volgens de nomenclatuur van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering vastgesteld. (Xavier Ryckmans et Régine Meert, *Les droits et les obligations des médecins*, 1971, T. I, n° 264: « Lorsque le médecin exerce son art à la demande de particuliers qui s'adressent librement à lui, il a le droit, sous réserve des dispositions légales en matière d'assurance maladie invalidité, de fixer comme il l'entend le montant des honoraires qu'il estime lui revenir»; en n° 277: « Actuellement l'autonomie médicale en matière d'honoraires est devenue, en fait, très limitée, car les praticiens doivent respecter les taux éventuellement fixés par ou en vertu de la loi ou prévus par des statuts et des conventions. »; en in zelfde zin n° 440);

Dat zo de uitoefening van de geneeskunde nog een vrij beroep is, dit geenszins betekent dat de geneesheer de volledige vrijheid heeft om het bedrag van zijn ereloon vast te stellen en niet gehouden is de begroting van dit ereloon te verrechtvaardigen. (Corr. Neufchâteau, 24-10-1966, Bull. Ass. 1967, p. 379);

Overwegende dat alhoewel eiser voorhoudt dat hij als geneesheer-anesthesist niet onderworpen is aan enige nomenclatuur van geneeskundige verstrekkingen, gezien hij een weigering tot toetreding zou hebben toegestuurd, zoals voorzien door art. 34 van de wet van 9 augustus 1963, eiser nochtans niet meer over een volledige vrijheid beschikt om zijn ereloon te bepalen bij de verzorging van de personen dewelke wettelijk onderworpen zijn aan de verplichte verzekering wegens ziekte en invaliditeit;

Dat inderdaad zolang de behandelende geneesheer niet kan aantonen dat ingevolge zeer speciale omstandigheden waarin een uitzonderlijke medische verzorging zou vereist zijn, de vastgestelde vergoedingen volgens de nomenclatuur van de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering ontoereikend zouden zijn om de door hem geleverde prestaties te vergoeden, van deze vastgestelde vergoedingstarieven niet kan of mag afgeweken worden wanneer de patiënt een wettelijke verzekeringsplichtige is;

Overwegende dat dit de geest en de bedoeling is van alle wettelijke beschikkingen in zake de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering;

Overwegende dat eiser als geneesheer-specialist voor anesthesie, tweede verweerster op 2 maart 1971 in de Sint-Lukaskliniek te Tielt verzorgd heeft volgens de verstrekking omschreven onder nr. 1407 van de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekkingen zoals bepaald bij koninklijk besluit van 15 december 1970;

Overwegende dat eiser niet kon ontkennen dat de vergoeding als ereloon voor dergelijke behandeling bepaald is op 1.511 fr. en dat dit bedrag het wettelijk ereloon is;

Overwegende dat eiser niet bewijst dat bij de behandeling van tweede verweerster er een speciale verzorging vereist was, zodat het door de nomenclatuur bepaalde ereloon dan ook op rechtmatige en billijke wijze de door eiser geleverde prestatie volkomen vergoedt;

Overwegende dat verweerders als bedienden onderworpen zijn aan de verplichte verzekering voor ziekte en invaliditeit;

Overwegende dat wat meer is, verweerders op 25 februari 1971 een brief schrijven aan eiser: «Graag zou ik voorstellen dat U uw rekening langs het derde betalende systeem zoudt afrekenen. Hierbijgevoegd een betalingsverbintenis voor de waarde van de ziekenbondtarief. Wij hebben de

Sint-Lukaskliniek gekozen omdat we weten dat de operateur steeds het ziekenfondstarief in acht neemt. Wij hopen eveneens dat U dit zult doen.»

Dat eiser nooit op dit schrijven antwoordde, zodat verweerders dan ook terecht mochten veronderstellen dat eiser voor de door hem verleende geneeskundige zorgen het voorzien en algemeen aanvaard vergoedingstarief volgens de bestaande nomenclatuur van de ziekteverzekering zou toepassen;

Dat eiser door tussenkomst van zijn raadsman op 30 augustus 1971 de afrekening van zijn ereloon aan verweerders laat geworden voor 2.500 fr., waartegen verweerders protesteren en op 7 september 1971 het wettelijk voorziene ereloon voor deze geneeskundige verzorging, zijnde 1511 fr., betalen;

Overwegende dat door deze betaling van 1.511 fr. op 7 september 1971, verweerders al hun verplichtingen jegens eiser uitgevoerd hebben en dat eiser dit bedrag van 1.511 fr. ook aanvaard heeft zonder daarnopens ooit enige opmerking of voorbehoud te hebben gemaakt;

Overwegende dat het bedrag van 1.511 fr. zoals voorzien als ereloon volgens de nomenclatuur van het koninklijk besluit van 15 december 1970, het rechtmatig ereloon uitmaakt voor de door eiser verleende medische verzorging;

Dat eiser thans niet meer gerechtigd is een bedrag van 989 fr. op te vorderen als zijnde het nog door verweerders verschuldigde saldo van erelonen, zodat de door eiser ingestelde vordering ongegrond voorkomt.

.....

BOEKBESPREKING

Repertorium van de rechtspraak betreffende het Europese verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (1955-1970). — Centrum voor Internationaal Strafrecht, Vrije Universiteit Brussel, 1971, 313 blz.

Het Centrum voor Internationaal Strafrecht van de Vrije Universiteit te Brussel heeft een uiterst nuttig werk verlicht door de uitgave van dit repertorium.

Daar de jaarboeken van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens voor vele juristen niet gemakkelijk toegankelijk zijn werden in dit boek samenvattingen of uittreksels gegeven van de belangrijkste beslissingen die gedurende de periode 1955-1970 werden genomen door de Commissie, het Hof en het Comité van Ministers.

In de inleiding wordt duidelijk het doel van het werk omschreven en in een uitgebreide tabel wordt een staat uitsluitend van de ontvankelijk verklaarde verzoekschriften met de gevolgen die eran gegeven werden.

Zo zien wij hoe tot op 1 mei 1970, 59 ontvankelijk verklaarde verzoekschriften behandeld werden. Daarop volgen dan de uittreksels uit de documenten, in zoverre zij essentieel zijn voor de toepassing van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Vooraf gaan enkele extracten betreffende de algemene beginselen en daarna werden, in de volgorde der artikelen van het Verdrag, de uittreksels medegedeeld die gelicht werden uit de officiële documenten van de Commissie, het Hof of het Comité.

Sommige van deze extracten zijn zeer uitvoerig, zo b.v. deze van art. 5 (recht op vrijheid en veiligheid) en van art. 6 (recht op een passende berechting). Voor de overige artikelen zijn ook de medegedeelde stukken overvloedig.

De methode die door het Centrum voor Internationaal Strafrecht gevolgd werd heeft ons in dit boek een merkwaardig commentaar geleverd over alle aangelegenheden die met het bestudeerde rechtspraak aangaande het Verdrag betrekking hebben. Met deze bijzondere karakteristiek dat de commentaren niet uitgaan van één of meerdere auteurs, doch dat zij de mening weergeven van

de verschillende hoge lichamen die tot nog toe de toepassing van het Verdrag hebben verzekerd.

Na elk uittreksel wordt verwezen naar de bron waaruit het genomen werd zodat een diepere studie steeds mogelijk is.

Veel werd er reeds geschreven over het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Geen enkele van deze commentaren kan echter wat het praktisch nut betreft vergeleken worden met het repertorium van de rechtspraak dat in dit boek werd samengebracht.

Het blijkt uit de inleiding van het werk dat reeds op zeer intense wijze beroep werd gedaan op de tussenkomst van het Hof. Tot begin 1970 werden er niet minder dan 4.334 individuele verzoekschriften ingediend.

Het grootste aantal van deze verzoekschriften werd echter door de Commissie onontvankelijk verklaard. Dit toont duidelijk aan dat de werkelijke zin van de bepalingen van het verdrag nog niet voldoende is doorgedrongen bij de belanghebbenden en ook nog niet bij de juristen.

Het hier besproken boek zal een voortreffelijke leidraad zijn om de rechtspraak op grond van het Verdrag tot zijn ware betekenis te herleiden. Hiervoor zullen vooral de juristen het Centrum voor Internationaal Strafrecht der Vrije Universiteit te Brussel zeer dankbaar zijn.

René Victor.

Instituut voor Arbeidsrecht van de Universiteit te Leuven.

Bulletin 2. — Leuven, 1972, 251 blz.

Het instituut voor Arbeidsrecht der Universiteit te Leuven heeft zopas zijn tweede meertalig bulletin uitgegeven waarin zeer belangrijke studiën voorkomen betreffende het Arbeidsrecht in internationaal verband.

De gepubliceerde opstellen zijn onderverdeeld in drie kapitels die achtereenvolgens betrekking hebben op: de sociale programmatie, de arbeidsverhoudingen op Europees niveau en de arbeidsverhoudingen in verschillende landen.

De heer F. Bleecx schreef in het Frans een « analyse critique et perspectives d'avenir » over de sociale programmatie waarin hij eerst de bijzonderste gegevens ontleedt van de collectieve arbeidsverhoudingen van 1944 tot 1960. Na het interprofessioneel akkoord van 11 mei 1960 uiteengezet te hebben komt de auteur dan tot de verhoudingen zoals zij gegroeid zijn na 1960 met de bereikte resultaten. In een tweede gedeelte van zijn studie velt schrijver een oordeel over de toestand die in België bestaat en de toekomstperspectieven die in uitzicht kunnen gesteld worden. Het is een zeer belangrijke en grondig bestudeerde uiteenzetting.

Na een korte toespraak van Prof. R. Blanpain over « Sociale programmatie en collectief overleg » volgt een opstel van de heer J. Bundervoet over « Sociale programmatie en de verhouding basis-leiding in de vakorganisatie », met een interessant commentaar op de besluitvorming in de vakbonden en verder met de bespreking van het bestaan van een mogelijke kloof tussen vakbonden en werknemers.

In de tweede afdeling over de arbeidsverhoudingen op Europees niveau vinden wij twee studiën, de eerste van Prof. Blanpain over « Industrial relations in E.E.C. Countries Some key questions » en een betoog van de heer P. Van Praag over « Social trends and relations in the E.E.C. - 1970 », die beiden op diepgaande wijze de hedendaagse toestand in de Arbeidsverhoudingen hebben doorgond.

Eindelijk vinden wij in het derde deel een reeks zeer te waarderen opstellen wat betreft de arbeidsverhoudingen in meerdere landen. J. Crispo bestudeert deze verhoudingen voor Canada, M. Despa voor Frankrijk, F. Furstenberg voor Oostenrijk, F. Gamillscheg voor West-Duitsland, A. Kamin en C. Summers voor Amerika, A. Galin en J. Yanai Tabb

voor Israël, O. Vanachter voor België en G. Veldkamp voor Nederland.

Deze verschillende studiën bevatten kostbare gegevens die ons terdege op de hoogte stellen van de Arbeidswetgeving en de praktijk der Arbeidsverhoudingen in de verschillende behandelde landen.

In het vierde gedeelte komen nog in het Engels gestelde samenvattingen voor van de besproken onderwerpen.

Het tweede nummer van dit bulletin van het Leuvense Instituut voor Arbeidsrecht schrijft op schitterende wijze voort op de weg die vorig jaar door het eerste bulletin geopend werd. Het is zowel voor ons land als in internationaal verband een kostbaar wetenschappelijk hulpmiddel.

René Victor.

En hommage à Jean Constant. — Faculté de Liège, 1971. — 416 blz.

Door de Rechtsfaculteit der Universiteit van Luik werd een prachtig huldeboek uitgegeven ter ere van Procureur-generaal prof. Jean Constant naar aanleiding van het bereiken van het emeritaat als hoogleraar aan de Universiteit.

De Heer Paul Graulich, Dekan der Rechtsfaculteit, heeft in een korte inleiding de uitzonderlijke hoedanigheden van de heer Constant doen uitschijnen, zowel op het gebied van de theoretische rechtswetenschap als van de praktische rechtstoepassing.

Prof. Jean Constant heeft deze huldeblijk dubbel en dik verdiend. Hij heeft een zeer belangrijke rol vervuld in de magistratuur, waarin hij gedurende jaren het hoge ambt heeft uitgeoefend van Procureur-Generaal, bij het Hof van Beroep te Luik. Hij was daarbij een professor van zeer groot gezag wiens cursussen door zijn studenten met enthousiasme gevolgd werden. Hij was vooral een wetenschappelijk auteur, die ons zeer belangrijke werken heeft bezorgd, vooral op het gebied van het strafrecht en van de criminologie, werken die van blijvende waarde zullen zijn.

Het is voldoende een blik te werpen op de bibliografie van Prof. Constant — die 18 bladzijden beslaat —, om zich rekenschap te geven van de rijkdom en de overvloed van zijn wetenschappelijk werk. Het blijkt hieruit ook dat Jean Constant zich niet uitsluitend heeft gehouden aan de wetenschappelijke studie van het strafrecht, doch dat alle domeinen van de cultuur voor hem open waren en wij vinden in de vermelding van zijn geschriften, zeer belangrijke bijdragen op het gebied van de geschiedenis, de archeologie en de letterkunde.

Een indrukwekkende groep auteurs heeft er dan ook in toegestemd bijdragen te leveren voor dit belangrijke huldeboek. Het zijn hoofdzakelijk de meest vooraanstaande penalisten en criminologen die deze bijdragen hebben geleverd. Tussen de 22 opstellen die in het boek voorkomen, vermelden wij enkel deze van Raadsheer Marc Ancel, van het Hof van Cassatie te Parijs en lid van het Institut de France, van Prof. Bekaert, van Ridder Braas, van Advocaat-Generaal Raymond Charles, van de Professoren Lévassier uit Parijs, Nuvolone uit Milaan, Radzinowicz uit Cambridge, van Bemmelen uit Leiden, Vanhoudt uit Gent, Vitu uit Nancy en Vouin uit Parijs.

Naast deze bijdragen hebben nog talrijke andere vooraanstaande wetenschapsmensen opstellen in het boek gepubliceerd.

Het is als het ware een encyclopedie betreffende de belangrijkste vragen die in de laatste tijd de strafrechtswetenschap bezighouden.

Dit boek is niet enkel een welverdiende hulde aan een hoogstaand professor en magistraat; het is ook een wetenschappelijk werk dat, zowel op het gebied van de theorie als van de praktijk, zeer belangrijke studiën bevat die het een blijvende plaats verzekeren in elke wetenschappelijke bibliotheek.

René Victor.

EUROPEES RECHT

Permanente Vertegenwoordiging van België bij de Europese Gemeenschappen.

Juridische informatie nr. 34

In deze informatienota worden twee recente arresten van het Hof van Justitie samengevat en van een korte toelichting voorzien. Het gaat om :

zaak 37/70 :

Rewe-Zentrale des Lebensmittel-Grosshandels GmbH te Keulen tegen Hauptzollamt Emmerich.

Het Hof spreekt de geldigheid uit van enkele beschikkingen van de Commissie waarin de Duitse Regering machtiging was verleend tijdelijke vrijwaringsmaatregelen in te voeren naar aanleiding van de revaluatie van de Duitse Mark.

Zaak 39/70 :

Firma Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor GmbH tegen Hauptzollamt Hamburg.

Het Hof bepaalt dat geen afwijkingen kunnen worden aanvaard op de regeling, voorzien in de Verordeningen nr. 805/68, nr. 88/68 en 1082/68 met betrekking tot de daarin voorziene schorsing van de heffing voor ingevoerd bevroren vlees.

* * *

Zaak 37/70 : Rewe-Zentrale des Lebensmittel - Grosshandels GmbH te Keulen tegen Hauptzollamt Emmerich.

A. Inhoud van het Geding.

Op 27 oktober 1969 had de revaluatie plaats van de Duitse Mark. Daardoor wijzigde de pariteit van de Duitse mark ten opzichte van de waarde van de rekeneenheid die ongewijzigd bleef, en van de in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid vastgestelde gemeenschappelijke prijzen. Daarom oordeelde de Raad van de E.G. het nodig bij verordening nr. 2111/69 van 28 oktober 1969 de periode waarvoor de waarde van de rekeneenheid voor de Duitse Bondsrepubliek krachtens art. 4 van verordening nr. 653/68 was geschorst, te verlengen tot een door de Commissie zo spoedig mogelijk vast te stellen datum. Dit zou toelaten overgangsmaatregelen te nemen tot een systeem van steunmaatregelen ter handhaving van het prijspeil in Duitsland zou worden ingesteld.

Inmiddels had de Duitse regering op 27 oktober de Commissie om machtiging gevraagd tijdelijke vrijwaringsmaatregelen te mogen invoeren om het effect van de revaluatie op de Duitse landbouwmarkt te compenseren. Bij beschikking nr. 69/375 van 30 oktober 1969 kreeg zij van de Commissie de machtiging om op grond van art. 226 van het EEG-Verdrag met ingang van 27 oktober 1969 tot en met 7 december 1969 bepaalde vrijwaringsmaatregelen te treffen (verhoging met 9,29 t.h. van de interventieprijs en van aankooprijzen, enz.). De toepassingsmodaliteiten van deze beschikking werden vastgesteld bij de beschikking nr. 9/377 van 31 oktober 1969. Deze laatste werd aangevuld door een beschikking nr. 69/392 van 3 november 1969. Tenslotte werd bij beschikking nr. 69/410 van 17 november 1969 de geldigheidsduur van de drie voornoemde beschikkingen verlengd tot 31 december 1969.

De firma Rewe-Zentrale die tussen eind oktober en eind december 1969 verscheidene partijen levensmiddelen uit Nederland had doen inklaren maakte er bezwaar tegen dat zij op grond van de Duitse verordeningen die overeenkomstig de voormelde beschikkingen waren genomen naast de omzetbelasting nog compenserende bedragen moest

betalen. Een bezwaarschrift werd door het Hauptzollamt afgewezen. In beroep voor het Finanzgericht Düsseldorf werd de rechtmatigheid van de beschikkingen van de Commissie aangevallen. Naar aanleiding hiervan stelde het Finanzgericht overeenkomstig art. 177 van het EEG-Verdrag (prejudicieel beroep) vijf vragen aan het Hof van Justitie.

B. Arrest van 11 februari 1971.

Eerste vraag :

Zijn de beschikkingen nr. 69/375, nr. 69/392 en nr. 69/410 van de Commissie, voor zoveel zij naar aanleiding van de revaluatie van de Duitse mark een machtiging inhouden tot het heffen van compenserende bedragen, ongeldig omdat art. 226 van het EEG-Verdrag waarop zij berusten, wegens de speciale vrijwaringsclausules vervat in de verordeningen der landbouwmarkten en de Raadsverordeningen nr. 804/68 en nr. 653/68, niet toepasselijk was ?

Het Hof onderstreept dat ingevolge art. 226 tijdens de overgangsperiode, in geval van ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden in een sector van het economisch leven vrijwaringsmaatregelen kunnen worden genomen. Krachtens het beginsel van art. 38, lid 2 zijn de voorschriften van art. 226 van toepassing op de landbouwprodukten. De opnemng van vrijwaringsclausules in de landbouwverordeningen vermag gezien de bijzondere aard van deze beschermende maatregelen en inzonderheid het feit dat deze maatregelen de handel met derde landen betreffen geen afbreuk te doen aan de draagwijdte van art. 226.

Aan de toepassing van een algemene verdragsbepaling zoals art. 226 kan ook geen beperking worden gesteld door de omstandigheid dat in een verordening, in casu in verordening nr. 804/68, de toepassing van enig doeane-recht of enige heffing van gelijke werking op landbouwgebied wordt verboden. Ook verordening nr. 653/68 die betrekking heeft op de moeilijkheden welke voor de landbouwmarkten uit de wijziging van de muntpariteit van een Lid-Staat voortvloeien, kan art. 226 niet terzijde stellen. In deze verordening worden, weliswaar maatregelen voorzien met het oog op situaties als die waarin de Commissie aanleiding vond om art. 226 toe te passen. Dat maakt echter de Commissie niet onbevoegd om op grond van art. 226 machtiging te verlenen tot het nemen van vrijwaringsmaatregelen teneinde voorlopig het hoofd te kunnen bieden aan de economische moeilijkheden welke voor de landbouw van een Lid-Staat uit de wijziging van zijn muntpariteit voortvloeien. Aangezien deze bepaling op de daarin bedoelde uitzonderlijke situaties tot aan de afloop van de in art. 8 van het verdrag voorziene overgangsperiode toepasselijk is gebleven, kan de geldigheidsduur van art. 226 geen beperking ondergaan als gevolg van de omstandigheid dat door verordening nr. 804/68 de in andere verordeningen voor bijzondere landbouwsectoren voorziene overgangsperiode werd beëindigd.

Besluit : De rechtgeldigheid van de beschikkingen van de Commissie is niet aangetast door het feit dat zij op art. 226 van het verdrag berusten.

Tweede vraag :

Wanneer vraag 1 in ontkennende zin mocht worden beantwoord zijn de genoemde beschikkingen van de Commissie dan als machtigingen tot het heffen van genoemde compenserende bedragen ongeldig omdat :

1. de feitelijke voorwaarden, gesteld in art. 226 niet waren vervuld ;
2. de Commissie aan de ingevolge art. 190 van het EEG-Verdrag op haar rustende motiveringsplicht niet of in onvoldoende mate heeft voldaan ?

Het Hof neemt aan dat de Commissie in haar beschikking van 30 oktober '69 heeft overwogen, dat de revaluatie van de D.M. met 8,5 t.h. een verlaging tot gevolg heeft van de landbouwprijzen die in rekeneneenheden zijn vastgesteld doch in Duitse mark worden uitgedrukt en derhalve tot inkomensverliezen in de Duitse landbouw leidt. Dit zou in een sector van het economisch leven ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden hebben opgeleverd die vrijwaringsmaatregelen tot herstel van het evenwicht zouden rechtvaardigen. Met het oog hierop bestond er aanleiding voor een korte periode de instelling te voorzien van een systeem van heffingen aan de grens waardoor de Duitse landbouwmarkt werd geïsoleerd tot op het ogenblik waarop voor langere duur een stelsel van steunmaatregelen ten behoeve van de landbouwers in het leven zou zijn geroepen. Ter voorkoming van een ineenstorting der Duitse landbouwprijzen moest derhalve het prijsniveau voorlopig gehandhaafd worden totdat de Duitse landbouw dank zij bedoeld stelsel van steunmaatregelen in staat zou zijn weerstand te bieden en zich aan te passen aan de daling der prijzen welke als gevolg van de revaluatie van de D.M. bij handhaving van een stelsel van vrij verkeer van landbouwprodukten onvermijdelijk moest intreden. Deze redengeving is in de beschikkingen beknopt, doch genoegzaam tot uitdrukking gebracht.

De Duitse rechter heeft gewag gemaakt van het betoog van verzoekster die heeft aangevoerd dat de moeilijkheden welke uit de revaluatie van de D.M. voor de Duitse landbouw konden voortvloeien hadden kunnen vermeden worden door ter compensatie van de inkomensverliezen in de landbouw de interventieprijzen alleen ten behoeve van Duitse produkten te verhogen.

Het hof antwoordt, dat zelfs wanneer dit stelsel even doeltreffend zou mogen worden geacht als dat van de Commissie, evenwel niet is komen vast te staan dat zulk mechanisme voor de werking van de gemeenschappelijke markt minder ernstige moeilijkheden zou hebben opgeleverd. De Commissie is met haar keuze niet buiten de grenzen getreden van de haar in art. 226 gelaten vrijheid van beoordeling.

Verzoekster in het bodemgeschil heeft verder aangevoerd dat het voor de Duitse regering had kunnen volstaan een terugwerkende kracht toe te kennen aan de door haar ingevoerde stelsels van steunmaatregelen.

Het Hof antwoordt dat, blijkens hetgeen bij de pleidooien daarover is gezegd, zulke oplossing op ernstige praktische bezwaren zou zijn gestuit en niet tot de gewenste bescherming had kunnen leiden, althans niet in vereiste mate.

Besluit : Het blijkt niet dat de in art. 226, lid 1 en lid 3 gestelde voorwaarden door de bestreden beschikkingen werden geschonden. De opgeworpen bezwaren hebben dus de geldigheid der bestreden beschikkingen niet aangetast.

Derde vraag :

Wanneer de vragen 1 en 2 in ontkennende zin mochten worden beantwoord, zijn genoemde beschikkingen dan ongeldig voor zoveel daaraan voor het tijdvak voorafgaande aan hun plaatsing in het Publikatieblad der E.G. terugwerkende kracht is toegekend ?

Het Hof neemt aan dat tot aan de invoering van een stel-

sel van steunmaatregelen ten behoeve van de Duitse landbouw iedere discontinuïteit in de landbouwprijzen, zoals die in Duitsland bij de revaluatie van de D.M. bestonden moest worden vermeden. Het doel der tijdelijke vrijwaringsmaatregelen had niet ten volle kunnen bereikt worden indien zij niet terstond bij de inwerkingtreding van de nieuwe pariteit van toepassing ware geweest. Het tijdstip waarop de in die machtiging bedoelde vrijwaringsmaatregelen in werking konden treden mocht derhalve op deze zelfde datum worden gesteld.

Besluit : de beschikking van de Commissie van 30 oktober 1969 en de aanvullende beschikking van 31 oktober en 3 november zijn niet ongeldig voor zover daaraan terugwerkende kracht is toegekend.

Vierde vraag :

Wanneer de vragen 1 en 2 in ontkennende zin mochten worden beantwoord, is dan de beschikking van 17 november 1969 ongeldig omdat daarin de machtiging tot na 17 december 1969 werd verlengd, ofschoon de voorwaarden van art. 226 toen niet meer waren vervuld ?

Het Hof neemt aan dat het doel dat met de machtiging werd beoogd slechts kon worden bereikt wanneer de handhaving der in Duitsland bij de revaluatie geldende landbouwprijzen verzekerd was tot aan de invoering van een stelsel van steunmaatregelen door de Duitse regering. Spijts de zorgen van de Duitse autoriteiten kon zulk stelsel eerst op 1 januari 1970 in werking treden. Derhalve was de Commissie gerechtigd de werking van de aanvankelijk gegeven machtiging te verlengen.

Besluit : Ook in dit opzicht werd aan de rechtsgeldigheid der beschikkingen geen afbreuk gedaan.

Vijfde vraag :

Mochten voornoemde beschikkingen weliswaar geldig zijn maar hun grondslag niet in art. 226 doch elders in het gemeenschapsrecht vinden kunnen zij dan, gemeenschapsrechtelijk gezien, rechtstreeks ten grondslag worden gelegd aan verordeningen die door de nationale uitvoerende macht worden uitgevaardigd ? Zo ja, geldt dit dan ook wanneer de uitvoerende macht naar nationaal recht geen verordende bevoegdheid heeft ?

Het Hof : Als gevolg van het antwoord dat op de eerste vraag is gegeven is deze vraag zonder voorwerp geraakt.

Antwoord : Bij onderzoek van de gestelde vragen is niet gebleken van gegronde bezwaren tegen de rechtsgeldigheid van de beschikkingen van de Commissie van de Europese Gemeenschappen van 30 en 31 oktober 1969 (69/375 en 69/377) en van 3 en 17 november 1969 (69/392 en 69/410).

C. Beschouwingen.

1. De antwoorden op de in deze zaak gestelde vragen moeten de Duitse autoriteiten toelaten een oplossing te geven aan talrijke betwistingen van dezelfde aard die voor hen nog hangende zijn.

In hoofdzaak wordt hierbij betwist dat zowel *ratione temporis* als *ratione materiae* art. 226 van het EEG-Verdrag in oktober 1969 nog kon worden toegepast in de sector van de georganiseerde landbouwmarkten. Voor een reeks landbouwprodukten was de markt definitief georganiseerd en zou dus de overgangperiode achter de rug zijn. Anderzijds bezaten deze geordende landbouwmarkten bijzondere vrijwarings maatregelen zodat ook om die reden art. 226 geen toepassing meer zou kunnen vinden.

Uit het arrest blijkt dat de overgangperiode waarvan sprake in art. 226 deze is die volgens art. 8 op 12 jaar was vastgesteld en die slechts op 1 januari 1970 verstreek.

Geen enkele uitdrukkelijke bepaling van de landbouwregeling spreekt dit tegen. Art. 38 lid 2 zegt: « Voor zover in de art. 39 tot en met 46 niet anders is bepaald, zijn de regels voor de instelling van de gemeenschappelijke markt van toepassing op de landbouwprodukten ». Genoemde artikelen bevatten geen afwijkende voorschriften, en in art. 40 wordt zelfs naar de overgangperiode verwezen. Het is derhalve klaar dat de geldigheidsduur van art. 226 wordt bepaald door art. 8 en niet beïnvloed wordt door de tot standkoming, op verschillende tijdstippen, van de bijzondere marktorganisaties.

Ook de eigen vrijwaringsmaatregelen hebben art. 226 niet buiten werking gesteld. Met Advocaat-Generaal Duthéillet de Lamothe vragen we ons af of dit wel mogelijk zou kunnen zijn. Zou aan de toepassing van een verdragsartikel een einde kunnen gesteld worden op een andere wijze dan door de procedure van art. 236 inzake de herziening van het Verdrag? Zouden dan niet eerder de voorschriften die zulks beogen nietig zijn omdat ze strijdig zijn met het Verdrag?

Het Hof heeft de betrokken bepalingen nagegaan (verordeningen nr. 804/68 en nr. 653/68) en heeft daarin geen enkel element van tegenstrijdigheid gevonden waardoor de geldigheidsduur van art. 226 een beperking zou hebben ondergaan. Art. 226 had dus op het bewuste ogenblik nog zijn volle geldigheid ook ten opzichte van de reeds definitief geordende landbouwmarkten, en de beschikkingen van de Commissie die op dit artikel waren gebaseerd, waren derhalve te dien aanzien rechtsgeldig.

2. De tweede vraag heeft vooreerst betrekking op de eerbiediging van de voorwaarden die in art. 226 lid 1 werden gesteld, te weten « ernstige en mogelijk aanhoudende moeilijkheden in een sector van het economisch leven, alsmede moeilijkheden die de economische toestand van een bepaalde streek ernstig kunnen verstoren ». In het arrest wordt de toestand weergegeven zoals de Commissie die moet hebben overwogen en waaruit de ernst van de moeilijkheden in de sector van de Duitse landbouwmarkt voldoende naar voor komt.

Het arrest beantwoordt nadien een paar opmerkingen die door de verzoekster in het bodemgeschil werden gemaakt. Dit gebeurt om na te gaan of een andere voorwaarde die in art. 226 lid 3 voorkomt is vervuld. Deze voorwaarde luidt: « Bij voorrang moeten die maatregelen worden gekozen die de werking van de gemeenschappelijke markt het minst verstoren ».

De wijze nu waarop het Hof deze vraag en de bezwaren die eraan ten grondslag liggen heeft beantwoord kan ook even worden belicht.

Het was vroeger reeds gebleken (o.m. uit de zaak 13/63: de regering van de Italiaanse Republiek tegen de Commissie van de EEG, de gevoegde zaken 73-74/63: de NV Internationale Crediet- en Handelsvereniging Rotterdam en de Coöperatieve Suikerfabriek en Raffinaderij GA Puttershoek tegen de Minister van Landbouw en Visserij te 's Gravenhage, en de zaak 50/69: de regering van de Bondsrepubliek Duitsland tegen de Commissie van de E.G.) dat het Hof met betrekking tot artikel 226 aan de Commissie een ruime appreciatiebevoegdheid had toebedacht zowel wat de toestand betreft die zij moet beoordelen als wat betreft de maatregelen tot dewelke zij de verzoeker machtiging kan verlenen.

Dit sluit meteen in dat het Hof in zijn controle over de naleving van de in art. 226 neergelegde voorwaarden rekening moet houden met de draagwijdte die het aan deze bepaling heeft gegeven. Bovendien staat het vast dat de Commissie die « door middel van een spoedprocedure » onverwijld de vrijwaringsmaatregelen vaststelt welke zij noodzakelijk acht en waarbij zij de voorwaarden en de wijze van toepassing nader aangeeft, niet over lange onderzoeks- en bedenkingstermijnen beschikt, zodat het wel eens

mogelijk zou kunnen zijn dat achteraf bezien, en met de kennis van de evolutie die zich sinds de ernstige situatie heeft voorgedaan, een andere vrijwaringsmaatregel meer aan de door het verdrag gestelde eis kon voldoen. Daarom schijnt het Hof-, ten aanzien van zijn controle ter zake, de regel te volgen dat, benevens schending van wezenlijke procedurevoorschriften en misbruik van bevoegdheid, slechts de klaarblijkelijke vergissing vanwege de Commissie hetzij bij het beoordelen van de aard der feiten, hetzij bij de keuze van de vrijwaringsmaatregelen kan leiden tot de ongeldigheid van de beschikking van de Commissie.

De motivering in onderhavig arrest blijkt alvast volledig aan deze stellingname te beantwoorden. Inzonderheid wat betreft de keuze van de vrijwaringsmaatregelen wordt geen werkelijke opportuniteitscontrole verricht, i.a.w. wordt niet ten gronde nagegaan of de door de Commissie vastgestelde vrijwaringsmaatregel vergeleken met de andere door de verzoekster aangehaalde maatregelen inderdaad de minst storende was, en wordt insgelijks de ruime beoordelingsbevoegdheid van de Commissie aangestipt.

3. Het past tenslotte ook even te wijzen op de motivering en het antwoord gegeven op de derde vraag.

Ingevolge art. 6 van de bestreden beschikking was de voorziene machtiging van toepassing vanaf 27 oktober 1969. Dit betekent, de datum van bekendmaking in acht genomen, dat de beschikking in toepassing kwam met een terugwerkende kracht van ongeveer vier dagen. Volgens verzoekster in het geding was deze bepaling ongeldig omdat het algemeen beginsel van de rechtszekerheid zich er tegen verzet dat aan een genomen wettelijk voorschrift een retroactieve werking wordt verleend.

Het Hof verlaat het terrein van de zuivere rechtsbeginselen en beziet de economische noodzaak die aan de basis ligt van de vrijwaringsmaatregelen om deze laatste een gelding te geven die ingaat vanaf het ogenblik dat het economisch feit zich heeft voorgedaan en niet op de datum dat de rechtshandeling die haar oorsprong en reden in dit economisch feit heeft gevonden, tot stand kwam en bekend is gemaakt. Regels uit de sfeer van het economisch recht hebben dus de aanvangsdatum van de werking van bedoelde maatregelen bepaald zodat de zogeheten terugwerkende kracht van deze laatste geen ongeldigheid meebrengt.

* * *

Zaak 39/70: Firma Norddeutsches Vieh- und Fleischkontor GmbH tegen Hauptzollamt Hamburg.

A. Inhoud van het geding.

De Raadsverordening nr. 805/68 houdende een gemeenschappelijke ordening der markten in de sector rundvlees bepaalt in art. 14, lid 3 a) dat de Raad de algemene voorschriften moet vaststellen met betrekking tot de volledige schorsing van de heffing voor vlees, bestemd voor de vervaardiging van de in lid 2, 1e al. bedoelde conserven. Dit geschiedde in verordening nr. 888/68 waarvan art. 1, lid 1 de schorsing afhankelijk stelt van een schriftelijke verklaring van de importeur over de bestemming van het ingevoerd bevroren vlees, van het stellen van een bepaalde waarborg en van het schriftelijk aangaan van de verplichting het bewijs te leveren van de verwerking van al het ingevoerde bevroren vlees. De waarborg wordt slechts vrijgegeven als binnen de 6 maanden het bewijs wordt geleverd dat overeenkomstig de door de Commissie in Verordening nr. 1082/68 vastgestelde coëfficiënten de juiste hoeveelheid conserven is vervaardigd uit het ingevoerd bevroren vlees.

Een verzoek van de firma « Norddeutsche Vieh- und Fleischkontor » GmbH om een machtiging tot « Abschöpfungsgutverwendung » voor bevroren vlees te bekomen werd op 18 september 1968 door het Hauptzollamt Ham-

burg- St-Annien afgewezen op grond van de overweging dat verzoekster niet voldeed aan de voorwaarden van par. 55 (2) van het Zollgesetz volgens hetwelk een onderneming die zodanige machtiging verlangt, betrouwbaar moet zijn. Een bezwaarschrift tegen de afwijzing werd op 18 maart 1969 door de Oberfinanzdirektion verworpen. Hier tegen wordt beroep aangetekend voor het Finanzgericht Hamburg. Verzoekster voert hierbij aan dat geen der feiten die haar in verband met haar betrouwbaarheid werden verweten bij in kracht van gewijsde gegane uitspraak is vastgesteld. Het Finanzgericht oordeelt dat haar uitspraak afhangt van de uitlegging van hogergenoemde Gemeenschapsbepalingen en stelt overeenkomstig art. 177 van het E.E.G.-Verdrag (prejudicieel beroep) aan het Hof van Justitie de volgende vraag :

Bevatten de Raadsverordeningen nr. 805/68 en nr. 888/68 en de Commissieverordening nr. 1082/68, en inzonderheid art. 1 van Verordening nr. 888/68 en de artt 1 en 2 van Verordening nr. 1082/68 een uitputtende regeling van de vormvoorschriften waaraan voor toewijzing van een verzoek om volledige schorsing der heffing bij invoer bedoeld in art. 14, lid 3, litt a van Verordening nr. 805/68 moet zijn voldaan, of kan de doeane op grond van nationale voorschriften deze heffingsfaciliteit van nadere voorwaarden afhankelijk stellen ? Mag zij namelijk verlangen dat de importeur haarinsziens betrouwbaar is in de zin van § 55 (2) van het Zollgesetz van 1961 ?

B. Arrest van 11 februari 1971..

Het Hof stelt vast dat de vraag beoogt uit te maken of de nationale overheid, gezien de gedetailleerde regeling van de Verordeningen nr. 888/68 en nr. 1082/68, de volledige schorsing van de heffing afhankelijk mag stellen van aanvullende voorwaarden die uit haar doeanewetgeving voortvloeien.

Wanneer de nationale overheid uitvoering heeft te geven aan een communautaire regeling is het passend aan te nemen dat daarbij in beginsel de vorm- en procedurevoorschriften van het nationale recht worden geëerbiedigd. Nochtans brengt een uniforme toepassing der communautaire bepalingen mede dat men zich van nationale voorschriften slechts mag bedienen voorzoveel zulks voor de uitvoering der verordeningen noodzakelijk is. In het betrokken geval is deze noodzaak niet komen vast te staan vermits in de uit te leggen verordeningen de voorwaarden voor toepassing van de regeling betreffende de schorsing van de heffing alsmede de waarborgen en controlemiddelen ter voorkoming van fraude volledig zijn vastgelegd.

Weliswaar mag de nationale overheid de passende middelen die door het eigen recht worden geboden aanwenden om de ontduiking der communautaire heffingen te voorkomen. Doch dit is niet meer het geval wanneer in het nationale recht maatstaven worden aangelegd welke niet te verenigen zijn met het stelsel van waarborgen en bewijsoverleveringen dat door de communautaire regeling in het leven is geroepen.

Zulke nationale voorschriften zijn nu juist niet verenigbaar met bedoelde regeling wanneer ze van een maatstaf uitgaan — zoals de graad van betrouwbaarheid van de importeur — welke aan de nationale overheid een te ver gaande vrijheid van beoordeling inruimt. Bij het aanwenden van zulke maatstaven ontstaat immers het risico dat de importeurs uit de verschillende Lid-Staten ongelijk behandeld worden en dat daarbij de onmisbare eenheid van toepassing der communautaire regeling binnen het gehele gebied van de gemeenschappelijke markt gevaar loopt. Bijgevolg dient de toepassing van nationale voorschriften waarin wordt uitgegaan van maatstaven die met de criteria van de communautaire wetgeving niet in overeenstemming zijn, uitgesloten te worden.

Derhalve is het met de communautaire regeling onver-

enigbaar dat de doeaneoverheid de aanspraak van de importeurs op de regeling betreffende de schorsing der heffing afhankelijk maakt van voorwaarden gesteld door het nationale recht welke een subjectieve beoordeling impliceren.

Antwoord :

1. Bij de uitvoering van de Raadsverordeningen nr. 805/68 en nr. 888/68 en de Commissieverordening nr. 1082/68 mag de nationale overheid aan de importeurs op wie de in die verordeningen gegeven bijzondere regeling toepasselijk is, geen aanvullende uit het nationale recht voortvloeiende voorwaarden stellen welke onverenigbaar zijn met de maatstaven welke aan de communautaire regeling ten grondslag liggen.

2. Het is onverenigbaar met het door de communautaire regeling in het leven geroepen stelsel de toepassing van de bijzondere regeling afhankelijk te stellen van een voorwaarde welke een subjectief oordeel van de nationale overheid impliceert.

C. Beschouwingen.

Andermaal had het Hof langs de weg van de uitlegging der gemeenschapsbepalingen een oplossing te geven aan een betwisting die was ontstaan ingevolge de toepassing van een nationale uitvoeringsbepaling die alvast volgens de verzoekende partij, inging tegen de gemeenschapsvoorschriften.

We weten reeds uit talrijke arresten (o.m. de arresten 40/69 : Bollmann, 74/69 : Krohn, 14/70 : Bakels, en het recente arrest 34/70 : Syndicat national du Commerce extérieur des Céréales) hoeveel belang het Hof hecht aan de absolute noodzakelijkheid van een eenvormige toepassing van de gemeenschapsvoorschriften.

Anderzijds houdt het Hof insgelijks ten volle rekening met de plicht van de Lid-Staten om waar het nodig is de geschikte maatregelen te nemen ter nakoming van de uit de gemeenschapsvoorschriften voortvloeiende verplichtingen (art. 5 van het E.E.G.-Verdrag).

Het komt ons voor dat het arrest ons duidelijk maakt hoe deze twee beginselen tegenover elkaar staan. In de motivering worden dienaangaande blijkbaar twee regels geformuleerd die beide zijn ingegeven door de vereiste van een uniforme toepassing van de gemeenschapsvoorschriften.

1. De nationale voorschriften mogen slechts aangewend worden als dit noodzakelijk is voor de uitvoering van de Verordening. Volgens art. 189 van het Verdrag hebben de Verordeningen een algemene strekking, zij zijn verbindend in al hun onderdelen en zijn rechtstreeks toepasselijk in elke Lid-Staat. Dit brengt mede dat de Lid-Staat normaal geen maatregelen hoeft te treffen voor de uitvoering van de verordeningen. De door het Hof opgelegde beperking is dan ook begrijpelijk.

2. De nationale uitvoeringsmaatregel mag in geen geval de draagwijdte van de gemeenschapsvoorschriften wijzigen.

Wat nu het onderhavig geval betreft is vooreerst de noodzaak van nationale uitvoeringsmaatregelen niet komen vast te staan. In de verordeningen is de regeling waarover het gaat volledig vastgelegd. Het gemeenschapsvoorschrift is dus compleet, ook wat betreft de voorwaarden voor het bekomen van de schorsing van de heffing en de controlemiddelen. Ze zijn sluitend genoeg om geen aanvullende nationale maatregelen te vergen voor de voorkoming van de fraude. Een aanvullende voorwaarde geput in de nationale wetgeving die de strijd tegen de fraude op het oog heeft is derhalve overbodig. Nochtans blijkt uit het arrest duidelijk dat het in beginsel niet uitgesloten is dat nationale voorschriften ter bestrijding van de fraude de gemeenschapsvoorschriften kunnen komen aanvullen.

Hiermede komen we tot de toepassing van de tweede regel. En deze houdt in dat de maatstaven die in de nationale voorschriften zijn aangelegd moeten in overeenstemming te brengen zijn met het stelsel dat in de gemeenschapsregeling is voorzien. In het betrokken geval is deze maatstaf niet verenigbaar met de gemeenschapsregeling. De betrouwbaarheid van de importeur is een maatstaf die afhankelijk is van een subjectieve beoordeling vanwege de doeanebeambte en die als een preventieve maatregel tegen de fraude wordt gehanteerd. Dergelijke maatregel brengt dus het risico van een ongelijke toepassing noodzakelijk met zich.

De feiten uit het geding betreffende de fraude bewijzen dat het met de betrouwbaarheid van de importeur inderdaad om een zuiver discretionaire beslissing van de administratie gaat. Tegen de importeur was door een bepaald feit een vermoeden gerezen dat een vervolging meebracht. Deze wees uit dat betrokkene geen bedrog had gepleegd of inbreuk op enig voorschrift. Door de feiten was zijn betrouwbaarheid niet aangetast, voor de doeanediens echter wel.

Concreet gezien menen we uit dit arrest te kunnen opmaken dat in de strijd tegen de fraude middelen van het nationaal recht kunnen worden aangewend doch alleen wanneer deze noodzakelijk zijn en verenigbaar zijn met het stelsel van de gemeenschapsregeling.

BALIELEVEN

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen.

Viering van Jubilarissen.

De Vlaamse Conferentie had op vrijdag 4 dezer het groot genoeg het 25-jarig beroepsjubileum te vieren van twee van haar zeer verdienstelijke leden, Mr. A. Debergh en Mr. J. Dyck.

Het zijn beiden oud-voorzitters van de Conferentie en tevens openingsredenaars en leden van de Raad der Orde.

Een zeer talrijk gezelschap confraters, vergezeld van hun echtgenoten, kwam bijeen in de zaal Centenaire waar voorafgaandelijk door de jubilarissen een receptie werd aangeboden.

Daarop volgde dan het banket dat uiterst gezellig en geanimeerd was. Door verschillende sprekers werden de verdiensten van de twee sympathieke jubilarissen in het licht gesteld.

De klemtoon werd erop gelegd dat zij beiden, hoe verscheiden ook van levensbeschouwing, even gewetensvol en correct hun beroep hebben uitgeoefend, dat zij even werkzaam en nauwgezet geweest zijn en dat hun beiden voor heel de balie een zelfde hartelijke genegenheid wordt toegedragen.

Wat Mr. Debergh betreft, werd er nog aan toegevoegd dat hij reeds sedert 8 jaren met de grootste vlijt het zware ambt van secretaris van de Raad der Orde vervult.

De Voorzitter der Conferentie, Mr. Lauwers, sprak een glorieuse tafelrede uit die stormachtig werd toegejuicht en overhandigde aan elk van de beide jubilarissen een prachtig geschenk. Het spreek vanzelf dat hun beider echtgenoten in deze hulde intens betrokken werden.

De heer Stafhouder der Balie, op zijn beurt, stelde aan de gevierden de gedenkpenning van de Vlaamse Conferentie ter hand.

Nadat de traditionele revuïsten nog een paar liedjes op de jubilarissen hadden gezongen, was het zeer laat geworden vooraleer de aanwezigen er toe besloten afscheid te nemen.

Het Rechtskundig Weekblad biedt aan beide gevierden zijn hartelijke gelukwensen aan.

De Redactie.

JONG NOTARIAAT

HET JONG NOTARIAAT SCHRIJFT EEN

BELANGRIJKE PRIJS

UIT.

Het werk moet bestaan in het opstellen van een voorstel van wet voor de hervorming van het notariaat, zoals het Jong Notariaat het ziet. Het moet een grondige studie zijn, die praktisch een jaar full-time werk vraagt. Het zal moeten voleindigd zijn binnen het jaar van de aanvaarding van de opdracht.

De kandidaturen dienen overgemaakt aan
Mr. Georges Dandoy, notaris te Jodoigne
(tel. 010/817.08) of

Mr. Antoine Van Hoestenbergh, notaris te Jabbeke (tel. 050/81232),
tegen uiterlijk 12 maart 1972.

Vrije Universiteit te Brussel.

Congres voor Criminologie.

Het Instituut voor Sociologie en de School voor criminologische wetenschappen van de « Université Libre de Bruxelles » richten op 16, 17 en 18 maart 1972 een congres voor criminologie in dat zal gehouden worden in de lokalen van het Instituut voor Sociologie, Jeannelaan 44 te Brussel, met als thema « De grenzen van de repressie » (economisch recht, zeden, verdovingsmiddelen en onvoorzichtigheid).

Inschrijvingsprijs : 400 Fr. (250 Fr. voor de studenten) te storten op PRK 3010.89 van het Congres voor Criminologie 1972, 1050 Brussel.

Programma van de werkzaamheden :

- 16 maart : 9.00 u. : ontvangst van de congresleden.
9.30 u. : openingszitting.
14.15 u. : sèktievergadering.
18.00 u. : receptie op het Stadhuis, aangeboden door de Burgemeester van Brussel.
- 17 maart : 9.00 u. : sèktievergadering.
14.30 u. : sèktievergadering.
20.00 u. : officieel banket van het Congres.
- 18 maart : 9.30 u. : plenaire vergadering, conclusies, algemeen verslag.

Voor de dames werd een ontspanningsprogramma voorzien.

Alle bijkomende inlichtingen kunnen bekomen worden op volgend adres : Institut de Sociologie de l'U.L.B., Secretariat du Congrès de Criminologie, avenue Jeanne 44, 1050 Bruxelles. Tel. : (02) 48.81.58. - ext. 3488.

ERRATUM

Wij ontvingen van de Heer M. Verhofstadt, Substituut-arbeidsauditeur het hieronderstaand schrijven.

Onze lezers zullen wel ter plaatse willen verbeteren.

* * *

Geachte Heer Hoofdredacteur,

In verband met mijn artikel over: « De nieuwe arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 » verschenen in het Rechtskundig Weekblad van zondag 23 januari 1972 n° 21, vraag ik volgende *errata* in verband met dit artikel te publiceren:

— in kolom 991: alinea 2: « Het plafond legt nochtans de *noodzaak* op een forfaitair karakter der regeling » moet zijn: « ... legt nochtans de *nadruk* op ... »;

— in kolom 995: alinea 8: « ... een verering van de toestand van eerste slachtoffer nog bewezen wordt en de invaliditeit meer dan 20% bedroeg ... » moet zijn: « ... minstens 10% bedroeg ... »;

— in kolom 999: alinea 6: « ... in dat geval is echter wel gesteld dat de verzekeraar *niet* verantwoordelijk blijft ... » moet zijn: « in dat geval is echter wel gesteld dat de verzekeraar verantwoordelijk blijft ».

Gelieve

TIJDSCHRIFTEN

Arresten en adviezen van de Raad van State, jaargang 1971 - nr. april-mei.

Rechtspraak.

Tijdschrift voor Gemeenterecht, jaargang 1971 - nr. 10-11.

Belastingen (gemeentelijke). — Buitengewone schade. — Huisvesting. — Onderwijs (hoger). — Onteigening ten algemene nutte. — Openbare Onderstand (Commissie van). — Openbare Onderstand. — Politie (gemeentelijke studie-beurzen). — Taalgebruik in bestuurszaken. — Volkswoningen.

De Gemeente, jaargang 1972 - nr. 1.

Van de redactie. — In en rond de Vereniging. — Algemene vergadering van de afdeling « Openbare Onderstand » van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten. — Activiteiten van de bureaus voor het gemeentelijk onderwijs van de Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten. — C. Vanstraelen, Fusies van gemeenten. — Actualiteit. — Wetgeving. — Rechtspraak (met commentaar). — Bibliografische kroniek. — J. Verhasselt, Verzorg uw taal. — Kroniek « Openbare Onderstand ».

Nederlands Juristenblad, jaargang 1972 - nr. 5.

Prof. mr. P.A. Stein, Misbruik van omstandigheden in het Ontwerp-NBW. — Mr. E.G.J.M. Bogaerts, Processueel zand in de ogen van procureurs in echtscheidingen. — Mr. B.J.J. Schwanebeck, Lost wethistorische interpretatie procesrechtelijke dubia op in het nieuwe echtscheidingrecht? — Mr. D.W.F. Verkade, Octrooirecht en milieubescherming. — Mr. Q.J. Blaauw, Wet Agentuurovereenkomst.

nr. 6.

Mr. C. Kortmann, De Déclaration van 1789: filosofieën of grondrechten? Voorbereiding grote herziening rechterlijke organisatie. — Mr. Ed. Emmering, W.A.-dekking verhoogd. — Mr. J.M. van Duné, Spijsverteringsproblemen van een revolutie. Nogmaals: de functionele rechtsleer en Paul Scholten. — Rectificatie, Wet op de Ruimtelijke Ordening, Woningwet e.a.

TVVS - Maandblad voor Ondernemingsrecht, jaargang 1972 - nr. 1.

Prof. mr. P. Sanders, De vierde Richtlijn en onze Wet op de jaarrekening. — Prof. mr. W.L. Haardt, « Het kladboek van Jantje ». — Mr. J.J. Goudsmit, Bespreking van de jaarstukken in de ondernemingsraad van een dochtervennootschap. — Prof. mr. W.J. Slagter, Handhaving van het nieuwe vennootschaps- en ondernemingsrecht. — Korte notities. — Fiscaal rechtspraakoverzicht. — Vragenrubriek. — Boekbespreking. — Ontvangen boeken. — Mededelingen. Inhoud jaargang 1971.

Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, jaargang 1971 - september.

Band C, supplement 5.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, jaargang 1972 - nr. 5158.

Prof. mr. Jb. Zeijlemaker, Rechtspersonen en ondernemingsrecht (I). — Prof. mr. P.A. Stein, Overzicht der Nederlandse rechtspraak: Zakenrecht (II). — Tijdschriften. — Rechtsvragenrubriek. — Berichten en mededelingen.

Journal des Tribunaux, jaargang 1972 - nr. 4771.

J. Matthijs, Considérations en vue d'une loi sur les transplantations (à suivre). — Jurisprudence. — Chronique judiciaire.

nr. 4772

Marc De Kock, Une impasse linguistique. — J. Matthijs, Considérations en vue d'une loi sur les transplantations (2e partie). — Jurisprudence. — Notes de jurisprudence. — Chronique judiciaire.

Revue Critique de Jurisprudence Belge, jaargang 1971 - nr. 3.

In memoriam Jean Dabin. — Subrogation par François Rigaux. — Impôts sur les revenus et sociétés commerciales par John Kirkpatrick. — Louage d'ouvrage par Bernard Glansdorff. — Examen de jurisprudence, Communautés européennes par Michel Waelbroeck.

Revue du Notariat belge, jaargang 1971 - nr. 2586.

Jean G. Renauld, Le nouveau régime successoral du conjoint séparé de biens dans le droit de la République Fédérale Allemande. — René Dekkers, Assurance et responsabilité. — Législation. — Revue de la jurisprudence belge. — Revue de la jurisprudence étrangère. — Jubilé notarial. — La faculté internationale pour l'enseignement du droit comparé. — Bibliographie. — Notariat. — Renseignements divers. — Table alphabétique et analytique. — Table chronologique. — Table des études doctrinales.

Revue de Droit pénal et de Criminologie, jaargang 1972 - nr. 3-4.

Attentats contre la navigation aérienne. —

P. Cornil, Avant-propos. — Fr. Vangerbergen, Le Conseil de l'Europe et la piraterie aérienne. — Roger R. Nys, La répression des actes illicites contre l'aviation civile. — Roland Grassberger, Prise de position de l'Autriche. — G. Levasseur, Les qualifications pénales possibles des agissements tendant au détournement d'aéronefs en vol en droit français. — S.Z. Feller, La piraterie aérienne dans le droit pénal israélien. — M. Pisani, Les détournements d'avions et la loi italienne. — S. Dando, La répression de la capture illicite d'aéronefs au Japon. — S. Plawski, L'infraction de la capture illicite d'aéronefs. — D. Oehler, La piraterie aérienne en droit pénal allemand contemporain et futur. — J.F.W. Sundsberg, La guerre contre l'aviation civile internationale. — F. Clerc, Note sur la répression de la piraterie aérienne en Suisse. — A. Dolensky, La piraterie aérienne. — T. Vasiljevic, Mesures à l'égard de la piraterie aérienne en Yougoslavie (état actuel). — A.M., Table ronde en matière de piraterie aérienne, d'enlèvement d'otages et de juridictions appelées à en connaître (Cour de Cassation de France, 21 juin 1971). — Convention pour la répression d'actes illicites dirigés contre la sécurité de l'aviation civile (Montréal, 23 septembre 1971). — Informations. — Chronique. — Bibliographie. — Revues. — Jurisprudence.

Répertoire fiscal, jaargang 1971 - nr. 7-8.

J.M. Leclercq, L'impôt sur les revenus des personnes physiques aux Etats-Unis et en Belgique. — Législation. — Jurisprudence. — Documentation étrangère et internationale. — Documents et références.